CAREX FLACCA

μια έκδοση της κατάληψης σινιάλο
ενάντια στις επικυρίαρχες μητροπολιτικές ροές
για την εδαφικοποίηση της εξεγερσιακής προοπτικής

τεύχος 02, φθινόπωρο 2014

περιεχόμενα

αντί εισαγωγής 3

έχω μια κιβωτό που πιάνει τα εκατό 6

τι γυρεύουν οι έμποροι στην Αγ. Λαύρας; 9

Αγ. Σπυρίδωνας σημαίνει προσφυγιά 14

αυτοί είμαστε!
(για την ισοπέδωση του κτιρίου της Villa Amalias) 22

αγγίζοντας τους ανέγγιχτους 26

η άδηλη Δήλος... 30

μετάφραση: τελευταία προειδοποίηση στο φανταστικό κόμμα (σχετικά με τον δημόσιο χώρο) 34

Α.Ο.Ζ.: τι χρώμα έχει ο βυθός; 38

βιομηχανικό κεφάλαιο, εργατικοί αγώνες
και η γέννηση της σύγχρονης πολεοδομίας 47

καφεπαντοπωλείον «η μοναξιά»... 54

Το παρόν έντυπο εκδίδεται από την ομάδα Carex Flacca της κατάληψης Σινιάλο και διακινείται χέρι με χέρι, χωρίς αντίτιμο, με ελεύθερη οικονομική συνεισφορά. Το δεύτερο φύλλο τυπώθηκε το Νοέμβρη του 2014 σε 600 αντίτυπα. Η φωτογραφία του εξωφύλλου τραβήχτηκε στον καταυλισμό των Ρομά στο Χαλάνδρι όταν μπουλντόζες με τη συνοδεία των ΜΑΤ επιχείρησαν να τον κατεδαφίσουν.

site & e-mail επικοινωνίας: https://sinialo.espiv.net | sinialo@espiv.net
διεύθυνση: Καποδιστρίου & Θεσσαλονίκης, πλ. Παπανικολάου, Αιγάλεω

αντί εισαγωγής

λίγες γραμμές για τον -εν εξελίξει- αγώνα ενάντια στην τσιμεντοποίηση του πατινάζ

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, και ενώ η ύλη του τεύχους έχει πια κλείσει, η συνέλευση της κατάληψης Σινιάλο -κομμάτι της οποίας αποτελεί η ομάδα Carex Flacca- βρίσκεται σε επιφυλακή στο πλάι κατοίκων του Αιγάλεω, τοπικών συλλογικοτήτων και αλληλέγγυων που είναι έτοιμοι να υπερασπιστούν για μια ακόμη φορά τα δέντρα στο Πατινάζ του Μπαρουτάδικου απέναντι σε μια νέα απόπειρα κοπής τους από τη νεοεκλεγείσα δημοτική αρχή.

Τα πράγματα είναι, λίγο ή πολύ, γνωστά. Τα τελευταία τρία χρόνια, το Πατινάζ έχει γίνει σημείο τριβής ανάμεσα στον κόσμο του αγώνα ενάντια στην τσιμεντοποίηση του άλσους και στους τοπικούς -και υπερτοπικούς- άρχοντες που, με το πρόσχημα ενός κοινωφελούς έργου όπως είναι ένας βρεφονηπιακός σταθμός, επιχειρούν να βάλουν μπουλντόζες στο Μπαρουτάδικο. Μέσα σε αυτά τα δύο χρόνια έχουν έρθει ήδη τρεις φορές οι μπουλντόζες, οι οποίες τελικώς αποχώρησαν άπραγες μπροστά στην επίμονη αντίσταση των συγκεντρωμένων. Μέσα σε αυτά τα δύο χρόνια, οι υπερασπιστές του Μπαρουτάδικου έχουν έρθει αντιμέτωποι με ΜΑΤ, με συκοφαντίες, με προσωπικές απειλές και απειλές για μηνύσεις.

Από τον περασμένο Σεπτέμβρη, το Αιγάλεω διοικείται από μια νέα αριστερή δημοτική αρχή. Η παράταξη “Ανάπλαση Αιγάλεω” του Δ. Μπίρμπα -που έχει τη στήριξη του ΣΥΡΙΖΑ- κέρδισε τις τελευταίες δημοτικές εκλογές, έχοντας τοποθετήσει, από την πρώτη στιγμή, την πραγματοποίηση του έργου στην κορυφή των προεκλογικών προγραμματικών του δηλώσεων.

Για τον “αριστερό” δήμαρχο οι Σκουριές πέφτουν τόσο μακριά που υιοθετεί τα ίδια επιχειρήματα και την ίδια φρασεολογία που χρησιμοποιεί η κυβέρνηση και η Eldorado Gold ενάντια στον αγώνα των κατοίκων της Χαλκιδικής.

Τους τελευταίους δύο μήνες, λοιπόν, η υπόθεση της τσιμεντοποίησης του Πατινάζ εμφανίζεται ξανά στο προσκήνιο. Ο “αριστερός” Μπίρμπας επιχειρεί, από την αρχή, να ενεργοποιήσει τον κοινωνικό αυτοματισμό προσπαθώντας να συσπειρώσει όσους κάτοικους είναι υπέρ του έργου. Για το λόγο αυτό καλεί –ως δημοτική αρχή- δύο “λαϊκές” συνελεύσεις προκειμένου να ανακοινώσει την απόφασή του να προχωρήσει το έργο. Οι συνελεύσεις απαξιώνονται πλήρως ακόμη κι από τους ψηφοφόρους του και οι λιγοστοί υπερασπιστές της μπουλντόζας δεν είναι παρά κομματικά στελέχη και δημοτικοί υπάλληλοι. Το πρωί της Τετάρτης 29 Οκτώβρη κινητοποιεί -με όποιον τρόπο μπορεί- τους υπερασπιστές του έργου σε συγκέντρωση έξω από το Πατινάζ προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η μπουλντόζα θα καταφέρει να μπει. Ο “αριστερός” άρχοντας του κοινωνικού αυτοματισμού καταφέρνει να συγκεντρώσει περίπου 60 ανθρώπους, στην πλειοψηφία τους υπαλλήλους του Δήμου, κομματικά και παραταξιακά στελέχη ή δημοτικούς συμβούλους διαφόρων παρατάξεων. Από τα ξημερώματα της ίδιας ημέρας, αγωνιζόμενοι βρίσκονται στο χώρο του Πατινάζ περιφρουρώντας τα δέντρα. 120 περίπου υπερασπιστές του Μπαρουτάδικου ακυρώνουν για μια ακόμη φορά το σχέδιο. Η μπουλντόζα φεύγει και πάλι άπραγη. Το ίδιο και οι συγκεντρωμένοι θιασώτες του κοινωνικού αυτοματισμού. Το βράδυ της ίδιας ημέρας, στο δημοτικό συμβούλιο, ο “αριστερός” Μπίρμπας χαρακτηρίζει τους αγωνιζόμενους κατοίκους “χούλιγκαν” και “δήθεν ευαίσθητους” και ανακοινώνει ότι θα πραγματοποιήσει συνέντευξη τύπου, ζητώντας εκ νέου τη στήριξη των δημοτικών παρατάξεων. Φαίνεται ότι τα κουκιά δεν του βγαίνουν. Στην ίδια συνεδρίαση η τοπική παράταξη του Κ.Κ.Ε. καταγγέλλει τον Μπίρμπα για το γεγονός ότι χρησιμοποίησε υπαλλήλους του Δήμου στην πρωινή αποτυχημένη φιέστα του.

street art της carex flacca
ενάντια στη τσιμεντοποίηση του μπαρουτάδικου

Από την άλλη μεριά, ήδη από τα μέσα Οκτώβρη, ο αγώνας ενάντια στα σχέδια λεηλασίας του Μπαρουτάδικου έχει αναζωπυρωθεί. Η χυδαία επιμονή της νέας δημοτικής αρχής επα-

νενεργοποίησε την “πρωτοβουλία κατοίκων για την υπεράσπιση του Μπαρουτάδικου” η οποία συσπείρωσε τόσο κάτοικους της περιοχής όσο και αλληλέγγυους. Εκτός της συγκεκριμένης συνέλευσης που πραγματοποίησε δράσεις στον χώρο, μοιράσματα κειμένων και συγκεντρώσεις, πολλές ακόμη ομάδες -όπως ο Υπόγειος Ηχος, το Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι ΤΕΙ Αθήνας, το Αυτόνομο Σχήμα Σ.Κ.Σ. και το μάθημα Παραδοσιακών Χορών του Θερσίτη- πλαισίωσαν τον αγώνα και οικειοποιήθηκαν το Πατινάζ με εκδηλώσεις.

Οπως είναι φανερό, ο αγώνας ενάντια στην νέα απόπειρα τσιμεντοποίησης του Πατινάζ βρίσκεται σε εξέλιξη. Είναι γεγονός ότι διαπιστώνεται μια καθυστέρηση στην πραγμάτωση του έργου από μεριάς δημοτικής αρχής που μπορεί να έχει πολλές ερμηνείες αλλά, με δεδομένη την αδυναμία της δημοτικής αρχής να νομιμοποιήσει κοινωνικά το έργο και να κάμψει τις αντιστάσεις ενάντιά του, ρισκάρει ήδη την έναρξή του μέσα στις προβλεπόμενες ημερομηνίες. Με το δεδομένο αυτό, οι άνθρωποι που συμμετέχουμε στον αγώνα δεν μπορούμε να μιλήσουμε συνολικά γι’ αυτόν. Η έκδοση του δεύτερου τεύχους του Carex Flacca, παρ’ ό,τι μας βρίσκει στο σημαντικότερο ίσως σημείο αυτού του αγώνα, δεν θα ασχοληθεί αναλυτικά με αυτήν την υπόθεση. Σκοπεύουμε, ωστόσο, να ασχοληθούμε εκτενώς με αυτόν σε κάποιο επόμενο τεύχος όταν πια θα έχει κλείσει τον κύκλο του.

Μέχρι τότε, διαρκές ανοιχτό ραντεβού στο Μπαρουτάδικο!

έχω μια κιβωτό που πιάνει τα εκατό

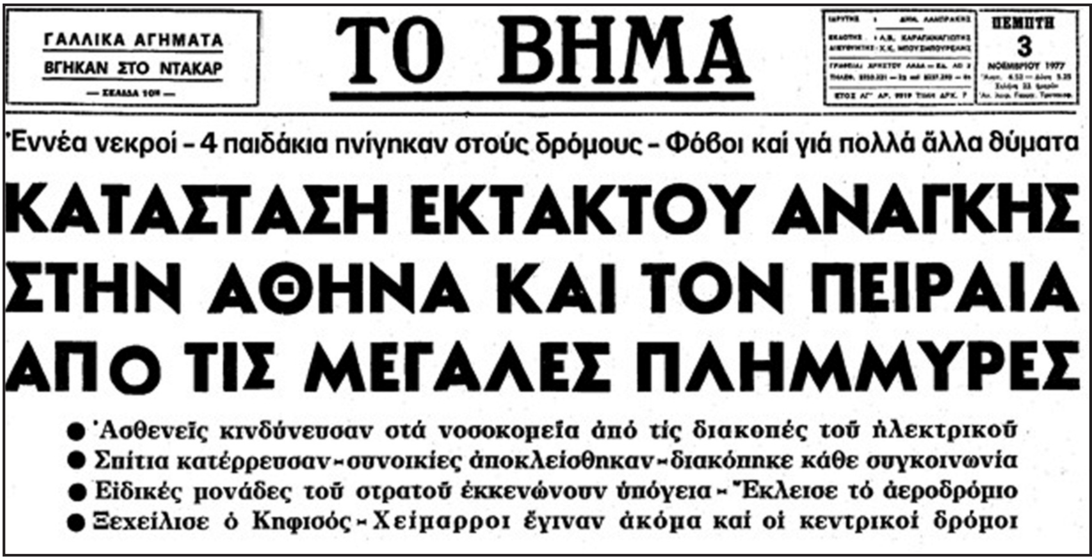

ΓΑΛΛΙΚΑ ΑΓΗΜΑΤΑ ΒΓΗΚΑΝ ΣΤΟ ΝΤΑΚΑΡ
— ΣΕΛΙΔΑ 10η —

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977

Ἐννέα νεκροί - 4 παιδάκια πνίγηκαν στούς δρόμους - Φόβοι καί γιά πολλά ἄλλα θύματα

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

- Ἀσθενεῖς κινδύνευσαν στά νοσοκομεῖα ἀπό τίς διακοπές τοῦ ἠλεκτρικοῦ
- Σπίτια κατέρρευσαν - συνοικίες ἀποκλείσθηκαν - διακόπηκε κάθε συγκοινωνία
- Εἰδικές μονάδες τοῦ στρατοῦ ἐκκενώνουν ὑπόγεια - Ἔκλεισε τό ἀεροδρόμιο
- Ξεχείλισε ὁ Κηφισός - Χείμαρροι ἔγιναν ἀκόμα καί οἱ κεντρικοί δρόμοι

Το Αιγάλεω δεν έχει αλλάξει τόσο τους ανθρώπους του ώστε να ξεχαστεί η μεγάλη πλημμύρα του 1977 που σκότωσε 7 συνανθρώπους μας. Και είναι αλήθεια ότι για όσους την έζησαν, η αποφράδα μέρα της 24/10/2014 την θύμιζε σαν να μην πέρασε ούτε μια μέρα. Και αν οι νεκροί αποτελούν ενός είδους διαφορά από τότε, αυτό δεν είναι παρά ένα ζήτημα τύχης. Πέρασαν όλων των ειδών οι "ειδήμονες", οι "υπεύθυνοι κι αρμόδιοι", οι "κοινωνικά ευαίσθητοι", οι "αγωνιστές", οι "αλλάζουμε την πόλη μαζί", οι δεξιοί κι αριστεροί… από πόστα και πόστα διαχείρισης των κοινών. Αυτό που πάντα υπερίσχυε ήταν οι ασκήσεις των τυχάρπαστων.

Και η πόλη βυθίστηκε ολοκληρωτικά στο τσιμέντο. Τσιμέντο. Ενα υλικό που δεν αφομοιώνεται ποτέ από τη φύση. Μόνο την κατατρώει. Απλώνεται πάνω στη γη ξεκόβοντάς την από ό,τι την κάνει να ανασαίνει. Και όταν η γη θελήσει να ανασάνει τότε ξερνάει τα τσιμέντα. Οχι. Αυτό δεν είναι εκδίκηση. Η φύση δεν είναι άνθρωπος για να ξεπέσει στο μέτρο του. Ο άνθρωπος είναι που εκδικείται τη φύση του κι αυτή είναι που, αναπόφευκτα, πάντα θα του το θυμίζει.

Ο Ντινόπουλος, αυτό το μικρόψυχο ανθρωπάκι από τον άμβωνα του υπουργού, εμφανίστηκε, την ημέρα της πλημμύρας, στο Περιστέρι για να ρίξει την ευθύνη στους... υπηκόους επειδή χτίσανε τα σπίτια τους πάνω σε ρέματα. Ομως, οι πόλεις μας εδώ στα δυτικά δε χτιστήκανε από επιλογή αλλά από πρόσφυγες που επιβίωσαν στα απόνερα ενός χυδαίου μεγαλοϊδεατισμού ο οποίος αφού τους ξερίζωσε, τους παραπέταξε όπως όπως σε χέρσα τοπία, μέσα σε παράγκες, στα χέρια μισάνθρωπων ελλαδιτών, κυκλωμένους από έναν φασιστικό μεσοπόλεμο. Η συνέχεια γνωστή. Επίσης, το Κράτος δεν δικαιούται διά να ομιλεί. Οχι μόνο έχει λεηλατήσει όλα αυτά τα προάστια για χάρη των αλώβητων από κάθε "καιρικό φαινόμενο" βορείων προαστίων, αλλά έχει πρωτοστατήσει στο μπάζωμα ολόκληρων ποταμών. Ο Κηφισός είναι δίπλα μας... Η κυρίαρχη πολεοδομία είναι η πολεοδομία της κυρίαρχης τάξης και κανενός άλλου.

'Ανθρώπινα θύματα καί τεράστιες ζημίες 'Αθήνα καί Πειραιάς άπέραντες λίμνες

ΤΕΤΟΙΟΣ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ ΔΕΝ ΜΑΣ ΞΑΝΑΧΤΥΠΗΣΕ...

'Επιτελεῖο συντακτῶν τῶν «ΝΕΩΝ» περιγράφει τήν «νύχτα τῆς κολάσεως» στίς περιοχές τῆς φοβερῆς συμφορᾶς

Αλλά μέσα σε όλο αυτό το κλίμα η μικροψυχία πλειοδοτεί. Την Παρασκευή της πλημμύρας και της καταστροφής αναβλήθηκε για... "ανθρωπιστικούς λόγους" το τακτικό δημοτικό συμβούλιο στο Δήμο Αιγάλεω. Ο δήμαρχος λοιπόν, αυτός ναι... ο Μπίρμπας της "κοινωνικής ευαισθησίας" και της "αλληλεγγύης", ανακοίνωσε ότι μέχρι το τέλος του μήνα Οκτώβρη θα ξεκινήσει η κατασκευή του βρεφονηπιακού σταθμού μέσα στο Μπαρουτάδικο και ζήτησε από τους δημοτικούς σύμβουλους να βρεθούν στην πόρτα του Πατινάζ για να το υπερασπιστούν. Την ίδια μέρα που η φύση δηλώνει τα όρια της ανοχής της απέναντι στο πνιγηρό τσιμέντο, αυτό το ανθρωπάκι, τυφλωμένο από μια ανεκδιήγητη αλαζονεία, δηλώνει αποφασισμένο να αλώσει δύο πολύτιμα στρέμματα γης. Αυτή είναι η ξεφτίλα ενός συστήματος που εκθειάζει τον χυδαίο μικροαστισμό, τον ανελέητο ανθρωποκεντρισμό, τον πολιτισμό του «ξέρεις ποιος είμαι 'γω ρε;» για να εξυπηρετήσει τα πιο ταπεινά του ελατήρια.

Αν δεν προλάβουμε να κάνουμε αυτή την πόλη συντρίμμια, θα την κάνει η φύση. Αλλά θα είμαστε υπόλογοι όσο θα αφήνουμε ανενόχλητους αυτούς που "ενοχλούν το Σύμπαν".

[....]
Σε δύσκολες γειτονιές
κάποιες φορές
η μέρα σέρνεται
λιγδιασμένη στην άσφαλτο
ανήμπορη, κακόμοιρη, απαρηγόρητη.
Εσύ τότε κοτσάρεις για στολή
το μαγικό καλειδοσκόπιο
και κάνεις ύπτιο στην πλατεία.
Της πιάνεις το χέρι
και της ψιθυρίζεις πράγματα
που ποτέ δε θα μάθουμε
γιατί ποτέ δε μας τα λες.
Μετράμε γεννήσεις και θανάτους
κι έξαφνα οι νερατζιές
ευωδιάζουν όσο πιο έντονα μπορούν
για ν' αποδείξουν οτι σε άκουσαν κι αυτές.
Και μετά;
Μετά
αρχίζουν τ' αφτιασίδωτα
αυθόρμητα γλέντια
της μάνας θάλασσας.
Και ύστερα;
Ύστερα
κατάκοπες
και κατάκοποι
πέφτουμε για ύπνο
μάταια προσπαθώντας
ν' ανακαλέσουμε το όνομά σου.
Το άλλο πρωί
πειθόμαστε ότι
δεν έχει σημασία πώς λέγεσαι.
Θυμόμαστε μόνο πως έχεις πρόσωπο
κι ας πασχίζεις για το αντίθετο
αλλάζοντάς το κάθε τόσο.
Ξεμυτίζεις με τις φάτσες μας
από τα υπόγεια των μητροπόλεων.\
[....]

από το “Συρτάρι” του Π.Κ.

τι γυρεύουν οι έμποροι στην Αγ. Λαύρας;

Στο προηγούμενο (πρώτο) τεύχος του Carex Flacca, υπήρχε ένα κείμενο με τίτλο "Για την εισβολή των εμπορευματικών σχέσεων στο δημόσιο χώρο". Σε αυτό το κείμενο, ανάμεσα σε άλλα, γράφαμε:

> *[...] Θεωρώντας τον Δημόσιο χώρο ως τη χωρική αποτύπωση της "δημόσιας σφαίρας", του πεδίου εκείνου δηλαδή μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η διαλεκτική των ανθρώπινων σχέσεων δίχως να υπόκειται σε κανενός είδους εμπορευματική σχέση, γίνεται αντιληπτό ότι ο χώρος αυτός εξ ορισμού έχει ελάχιστα να προσφέρει στο διαρκές καπιταλιστικό διακύβευμα της σχέσης μεταξύ πα-*

ραγωγής και κατανάλωσης. Και γι' αυτό το λόγο δέχεται την επιτηδευμένη απαξίωση της Κυριαρχίας. [...] Αυτή η πραγματικότητα της απαξίωσης και απονέκρωσης μετατρέπει τον Δημόσιο χώρο σε βορά του "αναπτυξιακού" Κεφαλαίου που έρχεται να τον "αξιοποίησει" με την πρόφαση της διευκόλυνσης των πληθυσμών, της κάλυψης κοινωνικών αναγκών, του καλλωπισμού της πόλης, της μετατροπής του σε ένα "ασφαλές" περιβάλλον. Οι πεζόδρομοι και οι πλατείες γεμίζουν τραπεζοκαθίσματα, τα πάρκα γεμίζουν καφετέριες και εμπορικά κέντρα που "πουλάνε με θέα το πράσινο", οι αλάνες μετατρέπονται σε πολυώροφα πάρκινγκ αυτοκινήτων κ.ο.κ. Πρόκειται για την επέλαση του Κεφαλαίου που έρχεται να αναδιατάξει και να επανανοηματοδοτήσει το Δημόσιο τοπίο, αφαιρώντας τα χαρακτηριστικά ελευθερίας του και τροφοδοτώντας το με περιεχόμενα που το ορίζουν εκ νέου στη βάση των καπιταλιστικών προσταγών. [...]

Χαρακτηριστικό παράδειγμα λεηλασίας του Δημόσιου χώρου στο Αιγάλεω αποτελεί ο πεζόδρομος της Αγ. Λαύρας. Πρόκειται για έναν πεζόδρομο που, μέχρι πριν λίγα χρόνια, περνούσε απαρατήρητος στην καθημερινή ροή της πόλης. Για την ακρίβεια, οι πιο υποψιασμένοι τον γνωρίζαμε ως τον πεζόδρομο πάνω στον οποίο βρίσκεται ο "Ομιλος Φίλων Ελληνικής Αστυνομίας", ενώ ελάχιστοι γνώριζαν για την κλινική "Αγ. Ειρήνη" που υπάρχει εκεί μέχρι και σήμερα.

Από τα μέσα της πρώτης δεκαετίας της χιλιετίας, στον πεζόδρομο της Αγ. Λαύρας άρχισαν να ανοίγουν τα πρώτα "ρακάδικα" και κάποια café-bar. Πρόκειται για την εποχή όπου στη μητρόπολη έχει ήδη προωθηθεί και εγκαθιδρύεται η εναλλακτική κουλτούρα της περιοχής του Ψυρρή: ρακάδικα, καφενέδες και ναργιλεδάδικα που παίρνουν τη σκυτάλη από τα παραδοσιακά κουτούκια και ρεμπετάδικα. Η νέα εναλλακτική μόδα στοχεύει στις νέες ηλικίες (κυρίως φοιτητές), μερακλώνει με ρεμπέτικους αμανέδες και σύγχρονη "έντεχνη" μουσική, καταναλώνει φθηνό αλκοόλ (κυρίως κρασί και ρακή) και παρουσιάζεται ως ο αντίποδας της mainstream διασκέδασης της Πίστας και των Clubs.

Με την ταμπέλα του "εναλλακτισμού" αυτά τα μαγαζιά κατάφεραν να αποκτήσουν ένα σταθερά αυξανόμενο κοινό που τροφοδοτούταν διαρκώς -και εκτός των άλλων- από τον κόσμο της (φοιτητικής κι όχι μόνο) αριστεράς αλλά και της αντιεξουσίας. Λειτούργησαν, έτσι, ως μια ακόμη δεξαμενή ενσωμάτωσης στη μεγάλη αγκαλιά του Κεφαλαίου όλων εκείνων των ανθρώπων που μέχρι τότε αρνούνταν να κοινωνικοποιηθούν στα club του Μπουρναζίου ή της Παραλιακής. Και, όπως είναι φυσικό, αυτή η ενσωμάτωση λειτούργησε αντιθετικά προς οποιαδήποτε υπόνοια αυτοοργάνωσης των επιθυμιών, της δημιουργικότητας, της συλλογικής έμπνευσης και ψυχαγωγίας σε μια κατεύθυνση επιθετική προς τις υπάρχουσες εμπορευματικές σχέσεις. Με άλλα λόγια, το ελληνικό κεφάλαιο φρόντισε ώστε να ενσωματώσει και να αφομοιώσει τις κοινωνικές αντιθέσεις, δημιουργώντας θεματικές ζώνες διασκέδασης "που όλους τους χωράνε". Τουλάχιστον φαινομενικά.

Αυτό που δε γίνεται αντιληπτό είναι ότι η μάσκα του εναλλακτισμού των συγκεκριμένων μαγαζιών έρχεται να επισκιάσει μια πραγματικότητα που όχι μόνο δε θίγει αλλά αντίθετα διευρύνει τις καπιταλιστικές σχέσεις στο σύνολό τους, όπως θα δούμε παρακάτω.

Ας επιστρέψουμε στο Αιγάλεω και στον πεζόδρομο της Αγ. Λαύρας. Στην ιστοσελίδα ενός από τα πρώτα ρακάδικα που άνοιξαν στην περιοχή διαβάζουμε: *«Η Ρακαδημία γεννήθηκε το 2007 στο Αιγάλεω. Το πρώτο μεζεδοπωλείο του πεζόδρομου. Καλό φαγητό, καλές τιμές και καλή διάθεση. Σήμερα η Ρακαδημία μεγάλωσε, ομόρφυνε και ωρίμασε.»* Πράγματι, όταν η Ρακαδημία ξεκίνησε τη λειτουργία της ήταν ένα μικρό γωνιακό μαγαζάκι. Τώρα τα τραπεζοκαθίσματά της εκτείνονται σε όλο τον πεζόδρομο στο πλάι εκατοντάδων άλλων τραπεζοκαθισμάτων γειτονικών μαγαζιών. Από το 2007 μέχρι και σήμερα, ο πεζόδρομος της Αγ. Λαύρας έγινε ένα θεματικό πάρκο[1] εναλλακτικής συνάντησης και διασκέδασης. Τα μαγαζιά που άνοιξαν, ως επί το πλείστον φοιτητικά καφενεία και ρακάδικα, έχουν αλλάξει παντελώς την εικόνα ενός συνοικιακού (μέχρι άλλοτε) πεζόδρομου, δημιουργώντας ένα κλίμα ασφυξίας. Σε μια λωρίδα γης περίπου 150 τ.μ. στριμώχνονται εκατοντάδες τραπεζοκαθίσματα καθιστώντας αδύνατη ακόμη και την προσπέλαση του πεζόδρομου στις ώρες αιχμής. Μια λωρίδα γης που νοικιάζουν εδώ και χρόνια οι δημοτικές τοπικές αρχές στους μαγαζάτορες έναντι χρηματικών ποσών[2].

Σε αυτό το σημείο, έχει μια σημασία να προσεγγίσουμε τα συγκεκριμένα μαγαζιά από γεωγραφική και πολεοδομική σκοπιά. Οπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα μαγαζιά της Αγ. Λαύρας επενδύουν στη νεανική πελατεία και ιδιαίτερα στους φοιτητές. Το Αιγάλεω είναι μια πόλη που φιλοξενεί τα μοναδικά δύο Τεχνολογικά Ιδρύματα του λεκανοπεδίου (ΤΕΙ Αθήνας και ΤΕΙ Πειραιά), ενώ συνορεύει με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο που βρίσκεται επί της Ιεράς Οδού. Με δεδομένο αυτό, το Αιγάλεω είναι μια πόλη που κατοικείται από μεγάλο αριθμό φοιτητών και φοιτητριών και συνεπώς αποτελεί πρόσφορο πεδίο για την εγκαθίδρυση και εξάπλωση φοιτητικών καφενείων όπως αυτά στην Αγ. Λαύρας.

Ακόμη, είναι γνωστό ότι οι πεζόδρομοι και οι πλατείες αποτελούν τα αγαπημένα σημεία επίδοξων μαγαζατόρων, μιας και "προσφέρουν" δυνατότητα επέκτασης του μαγαζιού στο Δημόσιο χώρο ενώ ταυτόχρονα είναι σχετικά απομακρυσμένα από τις οδικές αρτηρίες και το θόρυβο των δρόμων. Ανάμεσα στους πολλούς πεζόδρομους της πόλης, η Αγ. Λαύρας (όπως και η Χρυσοστόμου Σμύρνης[3]) βρίσκεται ακριβώς

[1] Ο όρος "θεματικό πάρκο" χρησιμοποιείται σχεδόν καταχρηστικά στην έκταση του κειμένου για να περιγράψει το σύνολο μιας γεωγραφικής έκτασης που χαρακτηρίζεται από μια κοινή κουλτούρα.

[2] Ο νέος αριστερός δήμαρχος Δ. Μπίρπας έχει εξαγγείλει ότι θα τελειώνει με αυτήν την κατάσταση και θα ανακαλέσει τις άδειες για τα τραπεζοκαθίσματα, ωστόσο δεν τον πολυπιστεύουμε μιας και όπως βλέπουμε έχει άλλες σημαντικότερες προτεραιότητες όπως η καταστροφή του Μπαρουτάδικου και η κοπή των δέντρων του Πατινάζ… Δεν περιμέναμε τίποτα καλύτερο…

[3] Πεζόδρομος επίσης γεμάτος με mainstream καφετέριες και μπαρ.

στο κέντρο της πόλης συνορεύοντας με τους δύο κεντρικότερους δρόμους της ευρύτερης περιοχής (Ιερά Οδός και Λεωφόρος Θηβών). Ταυτόχρονα βρίσκεται σε ελάχιστη απόσταση από το σταθμό ΜΕΤΡΟ Αιγάλεω (περίπου 430μ.) και σε λίγο μεγαλύτερη από το σταθμό ΜΕΤΡΟ της Αγ. Μαρίνας (περίπου 1χλμ.). Πρόκειται, λοιπόν, για ένα σημείο που βρίσκεται πάνω στον κεντρικότερο κόμβο ροής εμπορευμάτων της Δυτικής Αττικής.

Τέλος, δεν μπορεί να παραληφθεί το γεγονός ότι ο πεζόδρομος της Αγ. Λαύρας ήταν -μέχρι το 2007- ένας πεζόδρομος χωρίς κάποια ιδιαίτερη αξιοποίηση από το Κεφάλαιο. Κατά κύριο λόγο, ήταν μια κατοικήσιμη γειτονιά που φιλοξενούσε ένα-δυο παραδοσιακά καφενεία και καφετέριες. Το γεγονός αυτό διευκόλυνε στη μετέπειτα δημιουργία (από το μηδέν) ενός θεματικού πάρκου[4] εναλλακτικής διασκέδασης που απευθύνεται κυρίως στη φοιτητική κοινότητα.

Και επειδή όπως γράψαμε, τα συγκεκριμένα μαγαζιά αποτελούν, στην πραγματικότητα, προπύργια των καπιταλιστικών σχέσεων, η εμπορευματοποίηση του πεζόδρομου ήρθε παρέα με όλα του κόσμου τα απεχθή:

- Η επιθετική εγκαθίδρυση των μαγαζιών άλλαξε ριζικά το τοπίο. Η μαζική προσέλευση κόσμου και η ασφυκτική κατανάλωση διασκέδασης μέχρι τις πρώτες πρωϊνές ώρες όχι μόνο κατήργησε στην πράξη τη δημόσια χρήση του πεζόδρομου αλλά αναδιέταξε συνολικά τη ζωή των κατοίκων της γύρω περιοχής που είδαν τη γειτονιά τους να γίνεται κεντρικός κόμβος της εναλλακτικής κουλτούρας.

- Εκτός αυτού, το εργασιακό καθεστώς των συγκεκριμένων μαγαζιών δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τον εργασιακό μεσαίωνα που θα ονειρευόταν ο απεχθέστερος καπιταλιστής: χαμηλά ημερομίσθια, ευέλικτα ωράρια και πόστα, ανασφάλιστη εργασία, απλήρωτες υπερωρίες, χαμαλοδουλειές, καθεστώς φόβου συνεχών απολύσεων. Ετυχε να δουλέψουμε σε ένα από αυτά τα μαγαζιά για λίγο καιρό και γνωρίζουμε από πρώτο χέρι τί θα πει να εργάζεσαι στην Αγ. Λαύρας.

- Και φυσικά μπράβοι... Πληρωμένοι θαμώνες των γυμναστηρίων που αναλαμβάνουν να "ρυθμίζουν" τις σχέσεις του μαγαζιού με τον περίγυρό του: τους πελάτες, τους γείτονες, τα υπόλοιπα μαγαζιά, τους μπάτσους κ.λπ. Δεν είναι λίγες οι φορές που έχουμε πληροφορηθεί για (ή βρεθεί μπροστά σε) περιπτώσεις "ρύθμισης" καταστάσεων από τα συγκεκριμένα ανθρωπάρια. Το 2011, για παράδειγμα, βρεθήκαμε μπροστά στον ξυλοδαρμό μετανάστη που δούλευε στο μαγαζί "De Facto" από το αφεντικό και τους μπράβους του επειδή ζήτησε επίμονα τα δεδουλευμένα του. Τότε, μάλιστα, οι μπάτσοι όχι μόνο δεν ενόχλησαν τον μαγαζάτορα αλλά συνέλαβαν έναν σύντροφο επειδή τραβούσε φωτογραφίες! Λίγες μέρες μετά καλέσαμε σε αποκλει-

[4] Τα περισσότερα ονόματα μαγαζιών που συναντάει κανείς στην Αγ. Λαύρας ενισχύουν τον χαρακτήρα του θεματικού πάρκου: Ρακαδημία, Ρακοθεωρίες, Giarakaki, Ρακί Αμάν Μεζέ, Ποινολόγιο κ.λπ.

σμό του μαγαζιού. Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης, οι μπάτσοι κάνοντας ελέγχους σε κόσμο της συγκέντρωσης, και δίχως να το ξέρουν, σταμάτησαν δύο από τους μπράβους του συγκεκριμένου μαγαζιού ανακαλύπτοντας ότι είναι οπλισμένοι. Φυσικά, δεν τους συνέλαβαν… Λίγο καιρό αργότερα, αναγνωρίσαμε κάποιους από τους μπράβους που είχαν ακροβολιστεί γύρω από τη συγκέντρωσή μας (έξω από το De Facto) μέσα στο Δημαρχείο Αιγάλεω κατά τη διάρκεια δημοτικού συμβουλίου στο οποίο κάναμε παρέμβαση. Τους είχε καλέσει -ως προσωπικό ασφαλείας- κάποιος δημοτικός σύμβουλος της πλειοψηφίας… Οι μαρτυρίες από γείτονες για τον εκφοβισμό που δέχονται όποτε δηλώνουν την ενόχλησή τους για τη φασαρία που επικρατεί κάθε βράδυ στην Αγ. Λαύρας είναι χαρακτηριστικές.

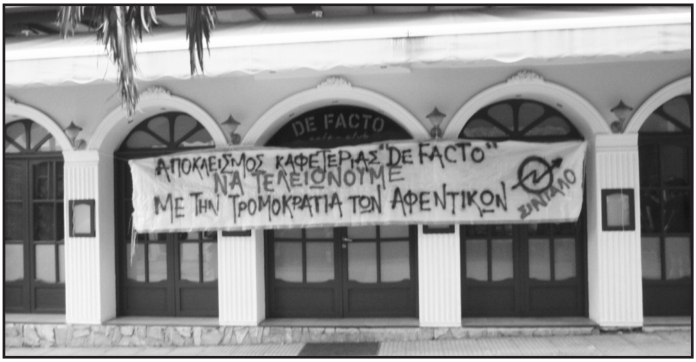

φωτογραφίες από τον αποκλεισμό της καφετέριας De Facto και την πορεία που ακολούθησε στην Ιερά Οδό

Είναι δεδομένο, λοιπόν, ότι αν τα café-bar της Χρυσοστόμου Σμύρνης, οι πίστες της Ιεράς Οδού και τα μαγαζιά της Παραλιακής δε μας χωράνε μία φορά, τα ρακάδικα της Αγ. Λαύρας δε μας χωράνε δέκα. Γιατί, όσο κι αν αναγνωρίζουμε μία κοινή απεχθή κουλτούρα και στις δύο περιπτώσεις (αυτή της εμπορευματοποίησης της διασκέδασης, της μαζικής κατανάλωσης, της αλλοτρίωσης και της απαξίωσης των ανθρώπινων σχέσεων), δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι η δεύτερη περίπτωση φοράει τη μάσκα του διαφορετικού, πλασάρεται ως εναλλακτική λύση και επιχειρεί να βάλει από το παράθυρο όλα αυτά που θέλουμε να πετάξουμε από την πόρτα αυτού του κόσμου. Και θα κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας για να βρει το παράθυρο κλειστό…

Αγ. Σπυρίδωνας σημαίνει προσφυγιά

Καθώς περνάμε από τις διάφορες συνοικίες του Αιγάλεω και φτάνουμε στη γειτονιά του Αγίου Σπυρίδωνα, επιβραδύνουμε τα βήματά μας προσπαθώντας να απαγκιστρωθούμε από την ταχύτητα με την οποία εκτυλίσσεται η ροή των ανθρώπων και των εμπορευμάτων ακόμα και μέσα στα προάστια της μητρόπολης. Σε πείσμα της κυρίαρχης ιδεολογίας που διακηρύττει ότι “οι δρόμοι υπάρχουν για να διασχίζονται”, στεκόμαστε για λίγο και περιεργαζόμαστε τα κτίρια που υπάρχουν γύρω μας. Κτίρια παλιά, ανακαινισμένα ή καινούρια που διαπλέκονται μεταξύ τους με έναν τρόπο ικανό να προκαλέσει σύγχυση. Χρειάζεται να συνεχίσουμε υπομονετικά την εξερεύνησή μας μέχρι να αρχίσουμε να διακρίνουμε τις εικόνες από το μακρινό ή πρόσφατο παρελθόν της προσφυγιάς και της μετανάστευσης, της φτώχειας και των κοινωνικών αγώνων, των ονείρων που εκπληρώθηκαν ή – συνηθέστερα – διαψεύστηκαν. Εικόνες σιωπηλές που στοιβάζονται σαν ένα ανάμικτο υλικό από διαδοχικά στρώματα ιστορικής μνήμης και συνθέτουν ένα λαβυρινθώδες παρόν. “Όλες οι πόλεις είναι γεωλογικές”, έγραφε ο Ιβάν Στσεγκλώφ. Και η συνοικία του Αγίου Σπυρίδωνα δεν αποτελεί εξαίρεση.

Σ’ αυτή τη γειτονιά έφτασαν πρώτοι κι εγκαταστάθηκαν το 1922 οι Ασσύριοι πρόσφυγες, λίγες εκατοντάδες μέτρα μακριά από τα παραπήγματα που είχαν ήδη στήσει οι εργάτες γύρω από το Πυριτιδοποιείο στα τέλη του 19ου αιώνα. Κυνηγημένοι από το Οθωμανικό κράτος λόγω του διαφορετικού θρησκεύματος και της εθνικής καταγωγής τους, οι Ασσύριοι αναγκάστηκαν αρχικά να καταφύγουν στη Ρωσία κατά την περίοδο 1914-18. Το 1922, δέκα χιλιάδες Ασσύριοι πρόσφυγες ξεκίνησαν ένα μακρύ κι εξαντλητικό ταξίδι από τη Ρωσία προς τις Τουρκικές ακτές ελπίζοντας στον επαναπατρισμό τους. Καθώς δεν τους επιτράπηκε να αποπλεύσουν στην Τουρκία, αναγκάστηκαν να συνεχίσουν το ταξίδι τους και αγκυροβόλησαν στη Μακρόνησο. Αλλά η πείνα, οι κακουχίες και οι ασθένειες άρχισαν να αποδεκατίζουν τον πληθυσμό των προσφύγων, αναγκάζοντας την ελληνική κυβέρνηση να τους μεταφέρει στο Κερατσίνι και από εκεί σε καταυλισμό στην Καλαμάτα. Το ξέσπασμα μιας νέας επιδημίας και η εχθρική στάση του ντόπιου πληθυσμού οδήγησαν στην εκ

νέου μεταφορά τους στην Αθήνα, αρχικά στο σταθμό Λαρίσης κι έπειτα στο Μοσχάτο και στον Αγιο Σπυρίδωνα του Αιγάλεω. Εκεί θα ριζώσουν τελικά και θα χτίσουν τον πρώτο οικισμό της περιοχής, χωρίς νερό ή ηλεκτρικό ρεύμα και χωρίς να έχουν προηγηθεί στοιχειώδη έργα υποδομής που θα καθιστούσαν τον τόπο κατοικήσιμο.

Την ίδια περίοδο, η συντριβή του Ελληνικού στρατού από τους αντάρτες του Κεμάλ προκάλεσε ένα μαζικό κύμα προσφύγων που έφτασαν στην Ελλάδα από τα παράλια της Μικράς Ασίας. Πολλοί Μικρασιάτες πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν το 1929 στο Αιγάλεω γύρω από την Ιερά Οδό και έχτισαν τα σπίτια τους σε περιβόλια που απαλλοτριώθηκαν με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης. Το 1934 αναγνωρίστηκε επίσημα η Κοινότητα του Αιγάλεω, στην οποία προσαρτήθηκε – μεταξύ άλλων – ο συνοικισμός Σωτηράκη στην περιοχή του Αγίου Σπυρίδωνα. Η ίδια η εκκλησία άρχισε να χτίζεται την άνοιξη του 1936. Στη διάρκεια της κατοχής αναπτύχθηκε στο Αιγάλεω σημαντική αντιστασιακή δράση κατά των ναζιστικών αρχών και των ντόπιων συνεργατών τους. Την άνοιξη του 1944 η τοπική οργάνωση του ΕΛΑΣ κατάφερε να εξοντώσει τα μέλη μιας ομάδας δοσίλογων που είχε την έδρα της στην περιοχή του Σωτηράκη και ήταν γνωστή με το όνομα "Ες-Ες του Αγίου Σπυρίδωνα". Μετά τη σφαγή που διαπράχθηκε στον Αγιο Γεώργιο από τα Ναζιστικά στρατεύματα στις 29 Σεπτεμβρίου 1944, 41 απανθρακωμένα πτώματα Αιγαλιωτών θάφτηκαν δίπλα στον Αγιο Σπυρίδωνα εν μέσω θρήνων από τους φίλους και συγγενείς τους.

Με τη λήξη του εμφύλιου πολέμου, το κύμα εσωτερικής μετανάστευσης από την ύπαιθρο προς την Αθήνα – που οφειλόταν τόσο σε οικονομικούς λόγους όσο και στην επιδίωξη πολλών διωκόμενων αριστερών να βρουν καταφύγιο στην ανωνυμία της πρωτεύουσας – αύξησε σημαντικά τον πληθυσμό του Αιγάλεω, ο οποίος αποτελούταν κυρίως από εργάτες και αυτοαπασχολούμενους μικροϊδιοκτήτες. Μέχρι τη δεκαετία του 1970, η ενορία του Αγίου Σπυρίδωνα (η οποία περιλαμβάνει επίσης τμήμα του δήμου Περιστερίου) ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη ενορία της Αθήνας. Την επόμενη δεκαετία, ο Αγιος Σπυρίδωνας αποτέλεσε τόπο υποδοχής προσφύγων και μεταναστών από χώρες της Μέσης Ανατολής – ιδίως από το Ιράκ και το Πακιστάν. Μετά το 1990, η κατάρρευση των γραφειοκρατικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης κατέστησε την οικονομικά αναπτυσσόμενη Ελλάδα πόλο έλξης για πολλούς μετανάστες από την Αλβανία και άλλες Βαλκανικές χώρες, οι οποίοι εγκατα-

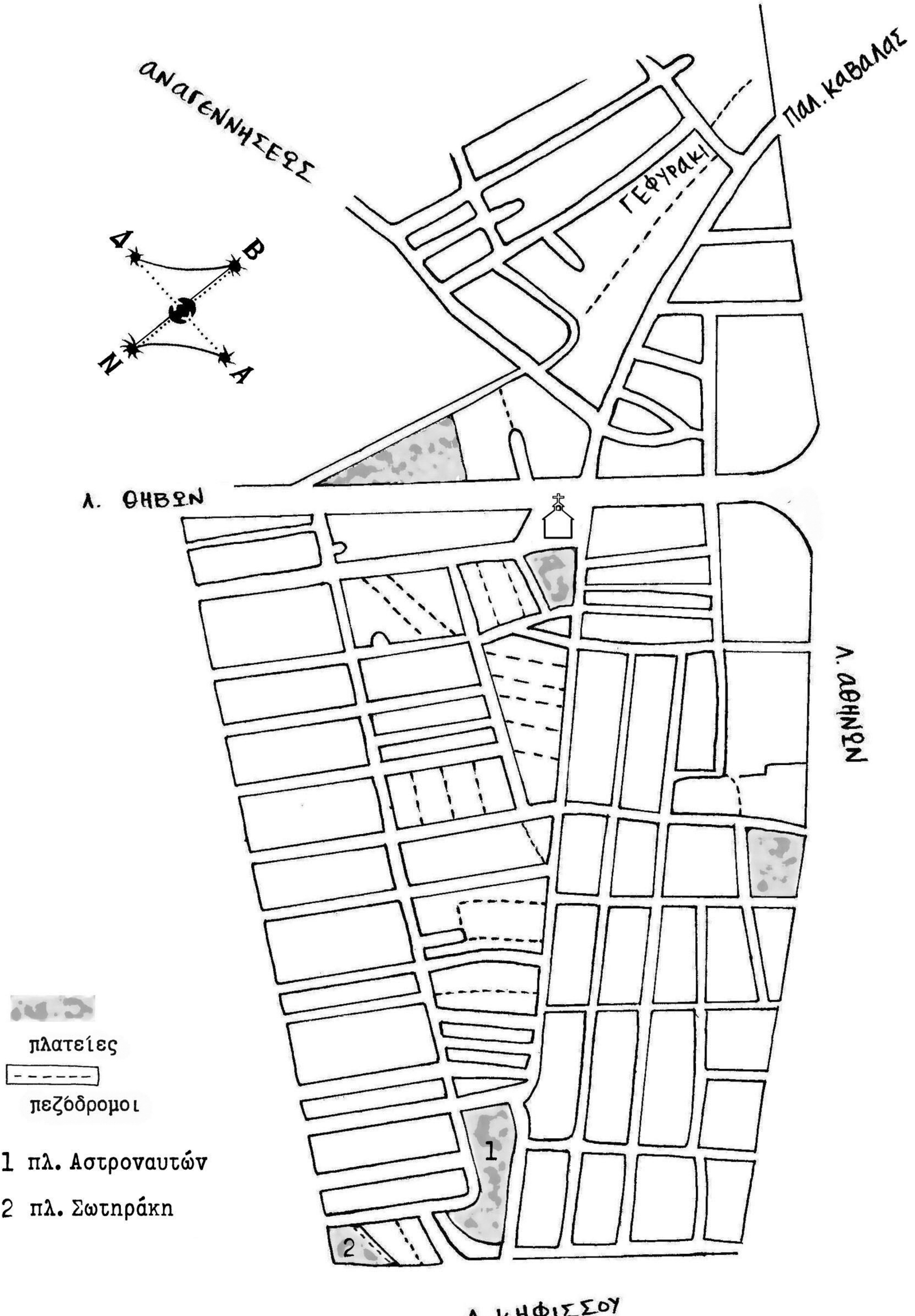
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ
ΠΑΛ. ΚΑΒΑΛΑΣ
ΓΕΦΥΡΑΚΙ
Δ
Β
Ν
Α
Λ. ΘΗΒΩΝ
Λ. ΑΘΗΝΩΝ
πλατείες
πεζόδρομοι
1 πλ. Αστροναυτών
2 πλ. Σωτηράκη
Λ. ΚΗΦΙΣΣΟΥ

στάθηκαν τόσο στον Αγιο Σπυρίδωνα όσο και σε άλλες συνοικίες της πόλης. Τέλος, τα πιο πρόσφατα κύματα προσφύγων και μεταναστών προέρχονται κυρίως από χώρες της Ασίας και της Μέσης Ανατολής οι οποίες αποσταθεροποιούνται εξαιτίας των εμφύλιων συρράξεων και των ιμπεριαλιστικών πολεμικών επιχειρήσεων που διεξάγονται εκεί από τα κράτη της καπιταλιστικής Δύσης. Η σκιαγράφηση αυτής της ιστορικής διαδρομής είναι αρκετή για να γελοιοποιήσει κάθε μύθο περί εθνικής ή φυλετικής καθαρότητας και να αποδείξει ότι ο Αγιος Σπυρίδωνας (όπως και ολόκληρο το Αιγάλεω) υπήρξε εξ αρχής και συνεχίζει μέχρι σήμερα να είναι ένας προσφυγικός τόπος υποδοχής και συνύπαρξης διαφορετικών λαών και πολιτισμών.

Καθώς διασχίζουμε την οδό Παλαιάς Καβάλας από το ύψος της Λεωφόρου Αθηνών μέχρι τον Κηφισό, αναγνωρίζουμε τα ίχνη της ιστορίας – της δικής μας ιστορίας, της δικής μας ζωής – χαραγμένα στις πλατείες και στους τοίχους των κτιρίων, στις καθημερινές σχέσεις και συναντήσεις με τους κατοίκους της πόλης. «Καθετί που βλέπουν γύρω τους οι άνθρωποι είναι το πρόσωπό τους, τα πάντα τούς μιλούν για τον εαυτό τους… Το ίδιο το τοπίο τους είναι ζωντανό»(Μαρξ). Βλέπουμε πρώτα το γωνιακό συνεργείο αυτοκινήτων που διαδέχθηκε πριν από χρόνια το παλιό παντοπωλείο, το οποίο είχε με τη σειρά του αντικαταστήσει το χαμόσπιτο όπου είχαν καταλύσει το 1950 κάποιοι εσωτερικοί μετανάστες φτάνοντας από το χωριό τους στην Αθήνα. Και συλλογιζόμαστε ότι αυτές οι διαδοχικές αλλαγές στη χρήση του κτιρίου αποτυπώνουν τη διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών σχέσεων και της φυσιογνωμίας της πόλης. Πράγματι, το αρχικό άνοιγμα του μικρού παντοπωλείου(δηλαδή το πέρασμα από την οικιστική στην εμπορική χρήση του κτιρίου) συμβαδίζει με την ενθάρρυνση ενός καθεστώτος μικροϊδιοκτησίας στην οικονομική ζωή της μετεμφυλιακής Ελλάδας, ενώ το μετέπειτα κλείσιμό του συνδέεται με την αδυναμία του να ανταγωνιστεί τα μεγάλα σουπερμάρκετ που άρχισαν αργότερα να κατακλύζουν την πόλη. Παράλληλα, η τάση συγκεντροποίησης της αγοράς ευνοήθηκε ακόμα περισσότερο από την οργάνωση του εμπορικού κέντρου του Αιγάλεω πάνω στην Ιερά Οδό (όπου υπήρχαν διευρυμένες καταναλωτικές δυνατότητες και ευχερέστερη πρόσβαση), οδηγώντας στη σταδιακή εξαφάνιση των μικρών μαγαζιών από τις γειτονιές της πόλης. Τέλος, η αντικατάσταση του παντοπωλείου από το σημερινό συνεργείο αντανακλά την εισβολή του αυτοκινήτου ακόμα και στις φτωχογειτονιές της πόλης, όπου η απόκτηση ενός Ι.Χ. ως “είδους πολυτελείας” διευκολύνθηκε από την εκτεταμένη παροχή τραπεζικών δανείων πριν το ξέσπασμα της κρίσης και ενίσχυσε το “κοινωνικό κύρος” των μικροαστικών στρωμάτων.

Ακριβώς απέναντι από το συνεργείο, το γεφυράκι ένωνε μέχρι πριν λίγα χρόνια τις όχθες του ρέματος που χάζευαν τα παιδιά από τα μπαλκόνια των σπιτιών τους κάθε φορά που έπεφτε μεγάλη νεροποντή. Την ίδια στιγμή, οι γονείς τους αγωνιούσαν μήπως φουσκώσει ξανά το ρέμα και αναλογίζονταν τους ανθρώπους που είχαν πνιγεί εκεί στις πλημμύρες της δεκαετίας του ’70. Σήμερα, το ρέμα αυτό – το “Χαϊδαρόρεμα” – είναι ένα από τα 700 μπαζωμένα ρέματα της πρωτεύουσας που της επέστρεψαν την “ασφυξία” τους στην πρόσφατη πλημμύρα της Παρασκευής 24 Οκτώβρη.

Πιο κάτω βρίσκεται ακόμα η μονοκατοικία όπου εγκαταστάθηκε στα μέσα του ’90 ένα νεαρό ζευγάρι από την Αλβανία με δύο μικρά παιδιά, προκαλώντας την αμφίθυμη αντίδραση των γειτόνων – εκείνη την αμφίθυμη στάση καχυποψίας και συμπάθειας που προσιδιάζει στα μικροαστικά στρώματα και τα κάνει να αμφιταλαντεύονται αδιάκοπα ανάμεσα στα δύο αντίπαλα στρατόπεδα της ταξικής κοινωνίας. Οι διπλανές πολυκατοικίες συνεχίζουν μέχρι σήμερα να στεγάζουν έρωτες, όνειρα κοινωνικής ανόδου αλλά και σιωπηλά ή μη ουρλιαχτά καθημερινής απελπισίας πίσω από τις πόρτες των διαμερισμάτων τους. Στην παρακείμενη οδό Δαυλείας συνήθιζαν να παίζουν ποδόσφαιρο κάθε απόγευμα τα μικρά παιδιά, δίπλα στις βιοτεχνίες όπου δούλευαν μόνιμα ή περιστασιακά οι γυναίκες για να συμπληρώσουν το οικογενειακό ή προσωπικό τους εισόδημα. Και στην άλλη πλευρά του δρόμου στέκει ακόμα ημιτελής η οικοδομή που κατασχέθηκε πριν μερικά χρόνια από την τράπεζα εξαιτίας της αδυναμίας του ιδιοκτήτη να αποπληρώσει ένα στεγαστικό δάνειο. Σ’ εκείνο το γιαπί βρήκαν άλλοτε καταφύγιο κι έμειναν για λίγο καιρό κάποιοι μετανάστες χωρίς χαρτιά, μέχρι τη στιγμή που ένας περίοικος κάλεσε την αστυνομία για να εκκενώσει το κτίριο.

Στη διασταύρωση της Καβάλας με την Αναγεννήσεως ο κύριος Δημήτρης – βασικό μέλος της ποδοσφαιρικής ομάδας του Αιγάλεω κατά τη “χρυσή” δεκαετία του ’60 – είχε το μαγαζί με τα ηλεκτρικά είδη, το οποίο έκλεισε αργότερα (καθώς δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί τις μεγάλες αλυσίδες) και αναγκάστηκε να δουλεύει ως υπάλληλος εδώ κι εκεί για να συμπληρώσει τα ένσημα και να βγάλει μια ψευτοσύνταξη. Μπαίνουμε στην απέναντι στοά και προχωράμε μέχρι το γωνιακό μαγειρείο όπου συχνάζει ακόμα ο “Μανώλης”, εργάτης από την Αλβανία που συνήθιζε να συστήνεται με αυτό το όνομα όταν ήρθε στην Ελλάδα για να μη φανερώνει την καταγωγή του και να μη γίνεται δέκτης ρατσιστικών βλεμμάτων ή συμπεριφορών. Σήμερα, ο χρόνος έχει πια “γιατρέψει” το ρατσιστικό σύμπλεγμα μεταμορφώνοντας το “Μανώλη” σε έναν “Αρβανίτη” που είναι πλέον “αποδεκτός”. Οι γείτονες “δεν ξέρουν για τους άλλους Αλβανούς”… αλλά “ο Μανώλης είναι πάνω απ’ όλα ένας καλός άνθρωπος και καλός μάστορας.” Κι εμείς αναρωτιόμαστε, καθώς του γνέφουμε έναν χαιρετισμό, αν ο “Μανώλης” έχει ξεχάσει ακόμα και τη νοσταλγία του για μια πατρίδα που τον έχει κουράσει τόσο λοιδωρημένη… ίσως κι από τον ίδιο.

Στο τμήμα της Θηβών μπροστά από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα διεξαγόταν μέχρι πρόσφατα ένα πραγματικό σκλαβοπάζαρο Ιρακινών κυρίως και Κούρδων μεταναστών, οι οποίοι περίμεναν κάθε πρωί στο πεζοδρόμιο κατά δεκάδες ελπίζοντας να εξασφαλίσουν ένα φτηνό μεροκάματο. Απέναντί τους δεν είχαν μόνο την άγρια εκμετάλλευση των αφεντικών αλλά και την αστυνομική καταστολή (με συνεχείς εξακριβώσεις, "επιχειρήσεις-σκούπα" και εισβολές στα σπίτια τους). Παράλληλα, μια ρατσιστική "επιτροπή πολιτών" επιχειρήθηκε να στηθεί το 2007 με πρωτεργάτη τον Αποστολίδη, ιδιοκτήτη μεγάλου καταστήματος με φωτογραφικά είδη επί της Θηβών που θεωρούσε ότι οι συνωστισμένοι για ένα μεροκάματο μετανάστες χαλούσαν τη μόστρα του μαγαζιού του. Ωστόσο, οι σχεδιασμοί αυτής της "επιτροπής" απέτυχαν οικτρά χάρη στην έγκαιρη παρέμβαση και τις πορείες που οργανώθηκαν από αναρχικούς και άλλους αλληλέγγυους της ευρύτερης περιοχής.

Το πίσω μέρος της πλατείας του Αγίου Σπυρίδωνα αποτελούσε καθημερινό τόπο συνάθροισης Ιρακινών και άλλων μεταναστών που οικειοποιούνταν έμπρακτα τον δημόσιο χώρο με αυτόν τον τρόπο. Η παντελής απουσία μεταναστριών γυναικών από την πλατεία – η οποία προσομοιάζει στην απουσία γυναικών από τα καφενεία όπου συναθροίζονται άνδρες Ελληνικής καταγωγής – καθιστά σαφές ότι οι πατριαρχικές σχέσεις δεν αποτελούν αποκλειστικό γνώρισμα του Χριστιανικού δόγματος αλλά κυριαρχούν σε όλες τις πολιτισμικές μορφές της αλλοτριωμένης κοινωνίας. Υπάρχουν πολλοί που – συχνά ορμώμενοι από ρατσιστικά κίνητρα – αντιδιαστέλλουν την Ισλαμική πατριαρχική βαρβαρότητα στα αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα των κεκτημένων δικαιωμάτων της γυναίκας στον αναπτυγμένο καπιταλιστικό κόσμο της Δύσης. Ωστόσο, μπορεί κάποιος να αντιληφθεί τους κινδύνους που βρίσκονται πίσω από μια επίφαση ελευθεριών για τις γυναίκες όταν αυτές οι ελευθερίες συντρίβονται ως προσχήματα στην "ιδιωτική" τους ζωή από τις συχνές κακοποιήσεις, στην ωμή και "ανισότιμη" θεσμισμένη εκμετάλλευση που υφίστανται στους εργασιακούς χώρους ή ακόμα στο φόβο και στην ανασφάλεια που απορρέουν από έναν διάχυτο επιθετικό σεξισμό στη δημόσια σφαίρα. Σήμερα η πλατεία είναι σχεδόν έρημη, καθώς πολλοί μετανάστες είτε έχουν φύγει από την Ελλάδα μετά το ξέσπασμα της κρίσης είτε διστάζουν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα υπό το φόβο μιας ενδεχόμενης φασιστικής επίθεσης. Απέναντι από τη "Νέα Κλεοπάτρα" (όπου εξακολουθούν να συχνάζουν αρκετοί μετανάστες από τη Μέση Ανατολή), κάνουμε μια μικρή στάση στην παιδική χαρά όπου μια παρέα από Τσιγγανόπουλα παίζουν υπό την επίβλεψη των μανάδων τους.

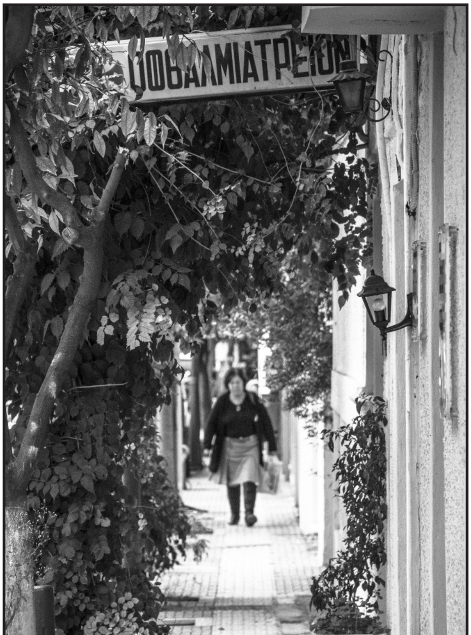

Βγαίνουμε ξανά στην Παλαιάς Καβάλας και ακολουθούμε για λίγο τη διαδρομή του λεωφορείου 813. Τα ονόματα των επιγραφών στο δρόμο συνθέτουν το έσχατο στάδιο της ποίησης: Ζαχαροπλαστείο “Μομπλάν”, Ιντερνετ καφέ “Agapi-net”, το πρώην “στιλβωτήριο υποδημάτ♥ν”της Δήμητρας. Και λίγο πιο πέρα εξακολουθούν να αναδεύονται εποχές και κουλτούρες: Ενα παντοπωλείο Αιγυπτιακών προϊόντων, το παλιό κορνιζοποιείο, τα καφενεία και ο χωριάτικος φούρνος. Στους μικρούς πεζόδρομους που τέμνουν την Καβάλας από τα δεξιά βρίσκονται τα χαμηλά σπίτια των Ασσύριων προσφύγων με τα ρούχα τους απλωμένα στις αυλές και στα στενά μπαλκονάκια. Καθώς βραδιάζει, τα σοκάκια φωτίζονται από τις λιγοστές λάμπες του δήμου και η ατμόσφαιρα γεμίζει από το άρωμα των νυχτολούλουδων. Κι όμως, ακόμα κι αυτή η ζεστή γειτονιά αρχίζει σήμερα να αδειάζει σταδιακά, καθώς πολλοί Ασσύριοι έχουν ήδη αρχίσει να μεταναστεύουν ξανά λόγω των οικονομικών δυσχερειών με προορισμό τη Γερμανία ή κάποια άλλη χώρα της Δυτικής Ευρώπης.

Φτάνουμε στην πλατεία Αστροναυτών, στην παλιά αλάνα όπου στηνόταν κάθε Κυριακή μέχρι και τη δεκαετία του ’60 το γαϊδουροπάζαρο (ζωοπανήγυρη) στη συμβολή των οδών Προύσσης και Παλαιάς Καβάλας. Στη θέση της αλάνας βρίσκεται σήμερα η πλατεία με την παιδική χαρά όπου φέρνουν τα παιδιά τους οικογένειες κυρίως Αλβανικής και Ελληνικής καταγωγής, κατανέμοντας το χώρο μεταξύ τους με έναν υπόρρητο αλλά σαφή τρόπο που δείχνει ότι οι εθνικοί διαχωρισμοί δεν έχουν πάψει να υφίστανται. Πλησιάζοντας περισσότερο προς τον Κηφισό, πυκνώνουν γύρω μας οι νεόδμητες πολυκατοικίες όπου διαμένουν τα ανώτερα μικροαστικά στρώματα της συνοικίας. Στρίβουμε αριστερά για να βρεθούμε στη γειτονιά όπου εγκαταστάθηκαν τις δύο τελευταίες δεκαετίες πολλοί μετανάστες από την Αλβανία. Κάποια παλιά, ρημαγμένα καταστήματα έχουν μετατραπεί σε καταλύματα νεαρών προσφύγων από την Ασία και τη Μέση Ανατολή. Οι διάσπαρτες μικρές πλατείες που υπάρχουν εδώ είναι φανερό ότι έχουν εγκαταλειφθεί εδώ και πολλά χρόνια από τους φορείς της τοπικής ή άλλης εξουσίας. Η φροντίδα των πλατειών έχει αναληφθεί από τους ίδιους τους κατοίκους που ποτίζουν τα δέντρα, περιποιούνται τα λουλούδια και μεταφέρουν εκεί τις γλάστρες από τα σπίτια τους, αποδεικνύοντας ότι ο δημόσιος χώρος δεν ανήκει κατ’ ανάγκη στο Κράτος και στο εμπόρευμα αλλά μπορεί να γίνει συλλογικό πεδίο αυτοοργάνωσης της ανθρώπινης

κοινότητας. Ανεβαίνουμε ξανά προς την εκκλησία από την οδό Δωρίδος, όπου το ξεχασμένο καφενείο "Γύλος" με τις παλιές φωτογραφίες στους τοίχους αποτελεί τον τελευταίο σταθμό της περιπλάνησής μας.

Ο Αγιος Σπυρίδωνας ήταν και παραμένει μια πολυεθνική εργατική και μικροαστική γειτονιά μέσα στην πόλη του Αιγάλεω. Από τη μια μεριά η κυρίαρχη προπαγάνδα των εθνικών και άλλων ρατσιστικών διαχωρισμών παραμένει κι εδώ έντονη, διαρκής και μονοσήμαντη. Από την άλλη όμως, στη γειτονιά αυτή – και όχι μόνο – υπάρχει μια "καταναγκαστική συμβίωση" στη βάση κοινοτικών βιωμάτων με μεγάλες ιστορικές καταβολές που δοκιμάζουν τον διακοινοτικό τους χαρακτήρα κάτω από αντίξοες συνθήκες. Πότε ξεπερνώντας τα κυρίαρχα διαχωριστικά στεγανά και πότε αναπαράγοντας την επικυρίαρχη καχυποψία...Ολα τα συλλογικά στοιχήματα παραμένουν ανοιχτά. Η αποφασιστικότητα με την οποία αντιμετωπίστηκε η απόπειρα ομάδας χρυσαυγιτών να επιδράμουν στην περιοχή το Μάη του 2012 αποτελεί μια θετική παρακαταθήκη για το μέλλον. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πάλη ενάντια στο ρατσισμό, το φασισμό και τον ολοκληρωτισμό εξακολουθεί να αποτελεί (εδώ όπως και παντού) καθημερινό διακύβευμα μέσα στις σημερινές συνθήκες της καπιταλιστικής κρίσης. Η περιπλάνησή μας στη γειτονιά δείχνει, εξάλλου, ότι ο Αγιος Σπυρίδωνας αποτελεί – τόσο λόγω του φορτισμένου ιστορικού παρελθόντος όσο και λόγω της σημερινής του κοινωνικής σύνθεσης – μια διακριτή ψυχογεωγραφική ζώνη μέσα στην πόλη και παρέχει ένα μέρος του υλικού που θα χρησιμοποιήσουμε για τη δημιουργία ενός συνολικού ψυχογεωγραφικού χάρτη του Αιγάλεω, σύμφωνα με τις επιδιώξεις της Carex Flacca.

πανό της κατάληψης Σινιάλο στην περιοχή του Αγ. Σπυρίδωνα

ΑΣ ΤΡΕΜΕΙ Ο ΦΟΒΟΣ
ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΝΟΜΟΣ
Η ΣΙΩΠΗ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
ΞΕΦΤΙΛΕΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ
ΟΣΟ ΣΠΕΡΝΟΥΝ ΦΟΒΟ ΘΕΡΙΖΟΥΝ ΟΡΓΗ

αυτοί είμαστε!

Αυτοί είμαστε. Εμείς και οι χιλιάδες διαδηλωτές, αγωνιστές, καταληψίες, απεργοί, μαχητές των δρόμων. Είμαστε οι άστεγοι και οι ανέστιοι, οι πανκ και οι αλήτες, οι χορτοφάγοι και οι φεμινίστριες, οι ξενύχτηδες και οι εργάτες, οι πένητες και οι αδικημένοι, τα θύματα του ρατσισμού και οι εκδικητές του άδικου.

Κατάληψη Villa Amalias, 20 Δεκέμβρη 2012

Ηδη από τον 15ο αιώνα, ο Μακιαβέλι υποστήριζε ότι ο Αρχοντας που κατακτά έναν τόπο συνηθισμένο να ζει ελεύθερα πρέπει άμεσα να τον καταστρέφει, ειδάλλως κινδυνεύει να καταστραφεί απ' αυτόν. Γιατί όσο παραμένει ανέπαφος αυτός ο τόπος, θα διατηρεί πάντα ζωντανή την ιστορική μνήμη της ελευθερίας και θα αποτελεί μια μόνιμη εστία μελλοντικών εξεγέρσεων και ταραχών.

Στην περίπτωση της Βίλας Αμαλίας, οι άνθρωποι του Κράτους ακολούθησαν πιστά αυτή τη συμβουλή. Στα τέλη του Σεπτέμβρη, το εκκενωμένο κτίριο της κατάληψης ισοπεδώθηκε από το Δήμο και τους εργολάβους αφήνοντας όρθιο μονάχα το εξωτερικό του περίβλημα. Οι ενδοιασμοί που διατυπώθηκαν από κάποιους αρχιτέκτονες και αρθρογράφους για την "καταστροφή κάθε λειτουργικού και διακοσμητικού στοιχείου στο εσωτερικό του οικήματος" καλύφθηκαν γρήγορα από τα διθυραμβικά σχόλια των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία έσπευσαν να πανηγυρίσουν για την "αποκατάσταση" (!) του κτιρίου από τον "προοδευτικό" δήμαρχο Καμίνη. Αλλά η υπόθεση της Βίλας Αμαλίας έχει μια σημασία που υπερβαίνει κατά πολύ τα τεχνικά ή αισθητικά ζητήματα που προκύπτουν από την απώλεια ενός διατηρητέου νεοκλασικού κτίσματος με αρχιτεκτονική αξία στο κέντρο της Αθήνας.

Το εκδικητικό γκρέμισμα της Βίλας και οι σκόπιμα προβεβλημένες εικόνες από το συλημένο κουφάρι της συμπυκνώνουν τη στρατηγική ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος που αναδιαμορφώνει τον αστικό χώρο με αποκλειστικό κριτήριο τη μεγι-

στοποίηση του κέρδους και την επιβολή του κατασταλτικού ελέγχου. Ξεγυμνώνουν το αποκρουστικό πρόσωπο της "ανάπτυξης" και της "ανάπλασης" που οραματίζονται τόσο οι αριστεροί όσο και οι δεξιοί πολιτικοί εκπρόσωποι του κεφαλαίου, καταλήγοντας στην ερείπωση ιστορικών τόπων αγώνα, στην περίφραξη των δημόσιων χώρων και στη λεηλασία του φυσικού περιβάλλοντος. Υπηρετούν την ίδια ακριβώς λογική που διατρέχει την αριστερή δημοτική αρχή του Μπίρμπα στο Αιγάλεω, η οποία – έχοντας διαλέξει για τον εαυτό της το άκρως αποκαλυπτικό όνομα "Ανάπλαση" – αδημονεί σήμερα να καρπωθεί τα κονδύλια του εσπα για να τσιμεντοποιήσει τον δημόσιο χώρο του Πατινάζ μέσα στο άλσος του Μπαρουτάδικου.

Πέρα από αυτές τις πρόδηλες οικονομικές σκοπιμότητες, η εξαφάνιση της Βίλας Αμαλίας από το χάρτη αποτελεί μια πρόσθετη ψηφίδα στην αντιεξεγερτική επιχείρηση που διεξάγεται αδιάλειπτα από το ελληνικό κράτος μετά το Δεκέμβρη του 2008 και αποσκοπεί στην αποτροπή μιας νέας κοινωνικής εξέγερσης, η οποία επικρέμαται ως συνεχής απειλή για την κυρίαρχη τάξη κάτω από τις σημερινές συνθήκες της εξαθλίωσης και της ανέχειας. Είναι αναπόσπαστο μέρος ενός σχεδίου προληπτικής καταστολής, το οποίο απαιτεί να ξεριζωθεί από το έδαφος κάθε κοινότητα αγώνα που θα μπορούσε να λειτουργήσει καταλυτικά για την επέκταση των ενδεχόμενων ταραχών στον ιστό της μητρόπολης.

Γιατί η Βίλα Αμαλίας υπήρξε ακριβώς αυτό: μια αυτοοργανωμένη κοινότητα αγώνα που συγκροτήθηκε στην πολυεθνική γειτονιά της Βικτώριας και αντιστάθηκε με συνέπεια και αποτελεσματικότητα στη διάχυση του ρατσιστικού δηλητηρίου, στην κυριαρχία των εμπορευματικών σχέσεων και στις προσταγές της κρατικής εξουσίας. Η κατεδάφισή της αποτυπώνει με τον πιο ωμό τρόπο την πρόθεση του θεάματος να οργανώσει τη λήθη των βιωμένων στιγμών ελευθερίας και να εξαλείψει την ιστορική γνώση των κοινωνικών αγώνων που συγκροτήθηκαν γύρω από την κατάληψη.

Απέναντι σε αυτή την επιδίωξη της κυριαρχίας να δημιουργήσει έναν κόσμο δίχως μνήμη, κρατάμε το πρόσωπό μας στραμμένο προς το παρελθόν – όπως σημείωνε ο Μπένγιαμιν περιγράφοντας τον Angelus Novus του Κλέε – καθώς η θύελλα της ιστορίας συνεχίζει να μας ωθεί ασταμάτητα προς το μέλλον. Είμαστε εμείς που φυλάσσουμε προσεκτικά το ταξικό μας μίσος και διερευνάμε σε κάθε στιγμή του παρόντος τη δυνατότητα μιας αποφασιστικής ρήξης με την αλλοτριωμένη κοινωνία. Είμαστε εμείς που θα στήσουμε ξανά όρθια – εκεί ή αλλού – τα ερείπια που αφήνει πίσω της η εκδικητική μανία της εξουσίας. Αυτοί είμαστε.

[στη διπλανή σελίδα:
ο πίνακας Angelus Novus του Πάουλ Κλέε (1920)]

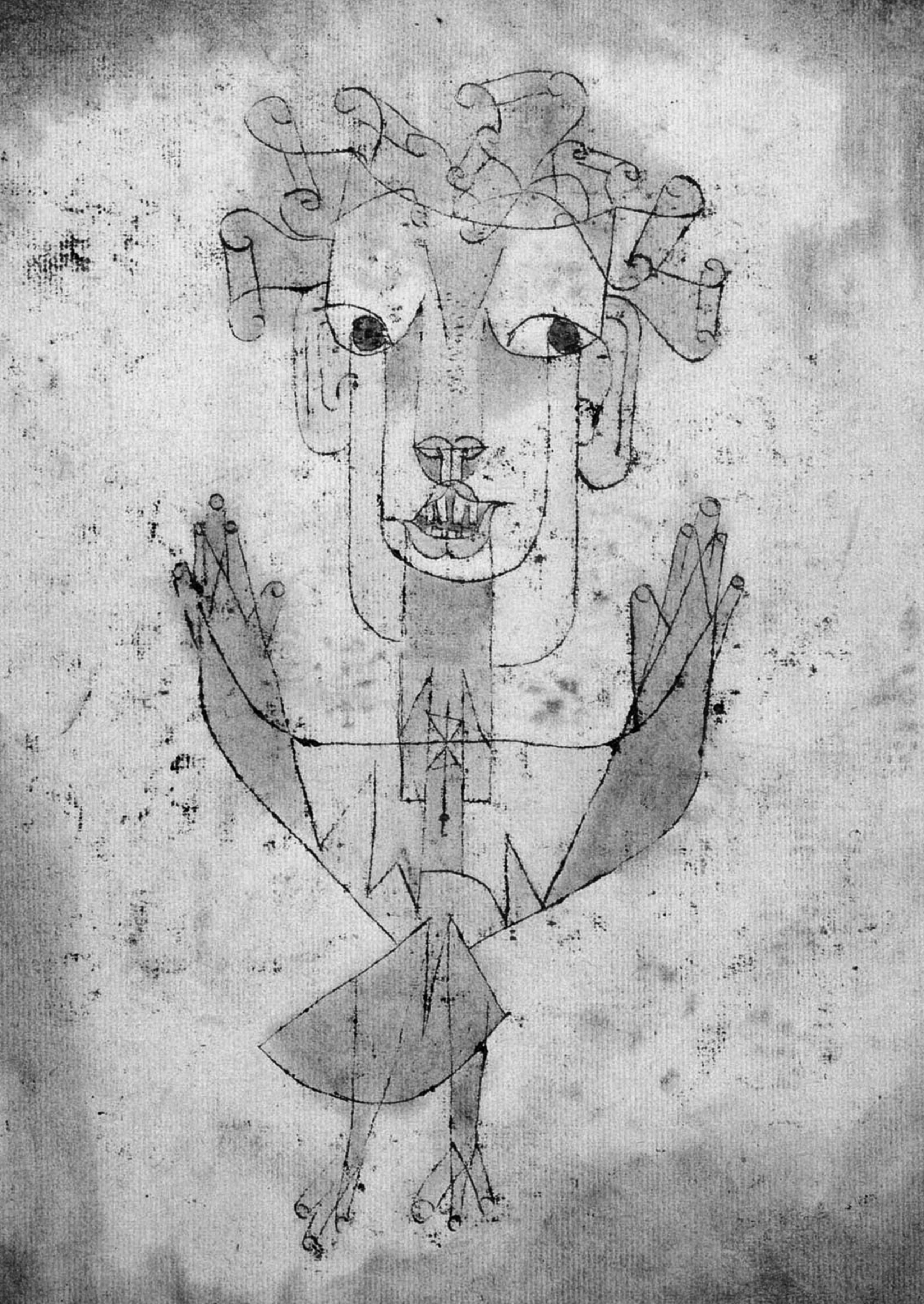

αγγίζοντας τους ανέγγιχτους

καταυλισμός Ρομά Χαλανδρίου, 30 Σεπτέμβρη 2014

"Πες μου άνθρωπε πού είναι η γη μας,
τα βουνά, τα ποτάμια, οι κοιλάδες και τα δάση μας;
Πού είναι η χώρα μας; Πού είναι οι τάφοι μας;
Είναι στις λέξεις μας, στις λέξεις της γλώσσας μας."

(στίχοι από τσιγγάνικο τραγούδι)

Εξαφανισμένοι από την ιστορία, κατατρεγμένοι ανά τη γη, αόρατοι μέσα στις πόλεις… Οχυρωμένοι στους βαθιά κοινοτικούς τους δεσμούς και κρυμμένοι πίσω από μία λέξη (Ρομ) στην οποία συμπυκνώνουν την ιδέα της – μεταξύ τους – ενότητας και περηφάνιας, ταξιδεύουν είτε με φυσικούς όρους είτε με μύθους, μένοντας στο περιθώριο της ιστορίας διαμέσου των αιώνων. Με Ινδικές καταβολές και ριζωμένοι για χρόνια στις ανέγγιχτες κάστες[1] και σε ομάδες μελαμψών πλανόδιων μουσικών (αυτό σημαίνει στα σανσκριτικά "Ρομ"), δύσκολα αφομοιώσιμοι από την κυριαρχία, αντιμέτωποι παντού με τον διάχυτο ρατσισμό και την καταστολή, μετακινήθηκαν αμέτρητες φορές πάντα με ειρηνικούς – από πλευράς τους – σκοπούς και τρόπους, αναπτύσσοντας μοναδικές μεθόδους επιβίωσης και συνεχίζοντας να ακροβατούν στο λεπτό σχοινί της μακροχρόνιας κουλτούρας τους. Οι πρώτοι Ρομά στον Ελλαδικό χώρο εντοπίζονται στο λαό των Σιγύνων (για τον οποίο υπάρχουν αναφορές στον Ηρόδοτο), φτάνουν στους μουσικούς του Μακεδόνα βασιλιά Αλέξανδρου και περίπου στον 14ο αιώνα συναντάμε τις πρώτες πολυπληθείς ομάδες εγκαταστημένες στις Βενετοκρατούμενες περιοχές της Πελοποννήσου, στην Κρήτη και στην Κέρκυρα. Στη σύγχρονη ιστορία εγκαταστάθηκαν κυρίως στις παρυφές των πόλεων και έφτιαξαν τις δικές τους "πόλεις" μέσα σε αυτές.

Στο Χαλάνδρι, ο καταυλισμός των Ρομά βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από τον λαμπερό σταθμό του μετρό "Νομισματοκοπείο". Είναι στημένος στην οδό Ιριδος, όπου συναντά κανείς τα πιο "σημαντικά" και καλοχτισμένα σπίτια του καταυλισμού. Τα υπόλοιπα σπίτια και οι παράγκες είναι χτισμένα σε ένα πλάγιο άνοιγμα της ίδιας οδού. Ο συγκεκριμένος δρόμος είναι το πιο γρήγορο πέρασμα από τη Λεωφόρο Μεσογείων προς τη γειτονιά πίσω από τον καταυλισμό, με αποτέλεσμα πολλοί γείτονες να περνάνε, σε καθημερινή βάση, πεζή ή με οχήματα, μέσα από τον καταυλισμό. Αυτή η συνθήκη γειτνίασης έχει διαμορφώσει μια – ίσως αναγκαστική αλλά σίγουρα σταθερή – σχέση με τους Ρομά. Αλλωστε, όταν στις 30 Σεπτέμβρη κατέφθασαν έξω από τον καταυλισμό μπουλντόζες με τη συνοδεία των ΜΑΤ για να τον κατεδαφίσουν, δεν ήταν λίγοι οι γείτονες που στάθηκαν στο πλάι των Ρομά ως αλληλέγγυοι. Αυτή η σχέση κρατάει από το 1971, όταν εγκαταστάθηκαν στο σημείο οι πρώτοι Ρομά που έφτασαν εκεί από τη Χαλκίδα.

Ωστόσο, κάποιοι έχουν άλλα σχέδια για την περιοχή…

Η ολοκλήρωση της κατασκευής του μετρό "Νομισματοκοπείο" λίγα μέτρα μακριά από τον καταυλισμό μετέτρεψε –όπως και σε κάθε άλλη αντίστοιχη περίπτωση – τη γύρω περιοχή σε υγειονομική και εμπορική ζώνη που ελέγχεται, φυλάσσεται, επιτηρείται και δε χωράει τους κολασμένους και τους άτακτους. Ετσι, κάθε κοινωνική ομάδα που συνεχίζει να εμφανίζεται και να κινείται στο χώρο με μη επιτρεπτούς όρους αντιμετωπίζει την καταστολή. Η αγοραστική αξία και η ασφάλεια της κάθε

[1] Εξού και αθίγγανοι στην αρχαία ελληνική γλώσσα.

περιοχής είναι κι αυτή ένα ζήτημα βιτρίνας. Στην ίδια λογική, η απόλυτα συντονισμένη ρατσιστική επίθεση κράτους και φασιστών σε μετανάστες στον Αγ. Παντελεήμονα είχε ως αιχμή της την "ανάπτυξη" της περιοχής και την αύξηση της τιμής των ακινήτων. Ακόμα πιο εκκωφαντικές είναι οι περιπτώσεις του Γκαζιού και του Μεταξουργείου, όπου μερικά "καλλιτεχνικά" μαγαζιά χρησιμοποιήθηκαν ως δούρειος ίππος για να ξεθεμελιωθεί ο παραδοσιακός αστικός ιστός – όπου, μεταξύ άλλων, είχαν έντονη παρουσία και οι Ρομά – και να αντικατασταθεί από ένα θεματικό πάρκο εναλλακτικής διασκέδασης. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας "εξευγενισμού" της πόλης δεν έλειψαν βέβαια οι εκτεταμένες κινήσεις κρατικής καταστολής με στόχο τα μη ελέγξιμα υποκείμενα της περιοχής (π.χ. εκκένωση της κατάληψης Μυλλέρου και Κεραμεικού το 2007, "επιχειρήσεις-σκούπα" κατά των μεταναστών κ.λπ.).

Στις 30 Σεπτέμβρη ήταν η σειρά του Χαλανδρίου. Από την πλευρά της κυριαρχίας αυτή η επίθεση – όπως και οι υπόλοιπες – επιδιώκει να ρυθμίσει την εμφάνιση και εξαφάνιση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων εντός του αστικού τοπίου. Η ελεγχόμενη εμφάνιση αυτών των ομάδων στον δημόσιο χώρο μπορεί να λειτουργεί παραδειγματικά και να αποτυπώνει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο τον κυρίαρχο ορισμό της "παρακμής", ενώ η εξαφάνισή τους θέτει στο περιθώριο κάθε αντιθετική πολιτισμική επιλογή, όπως είναι η εναντίωση των Ρομά στην ηθική της εργασίας και της ιδιοκτησίας. Καθώς συγκρούονται εξ αντικειμένου με τη μητροπολιτική κανονικότητα, οι Ρομά ήρθαν και θα ξαναέρθουν αντιμέτωποι με ένα μοντέλο κανονικοποίησης των πόλεων στη βάση των καπιταλιστικών προσταγών. Γιατί είτε είναι επιλογή τους είτε όχι, αποτελούν ένα σημείο αιχμής. Κι εκεί ακριβώς είναι που συναντιόμαστε. Σε κάθε απόπειρα αποεδαφικοποίησης συλλογικών και κοινοτικών αναφορών στο χώρο και το χρόνο αντιστοιχεί μια δική μας κίνηση αλληλεγγύης, στο πλάι εκείνων που αντιστέκονται, για όσο...

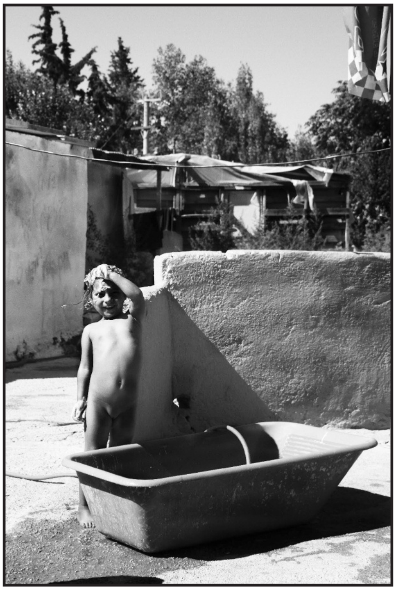

SPACE
PRESS
PRESS

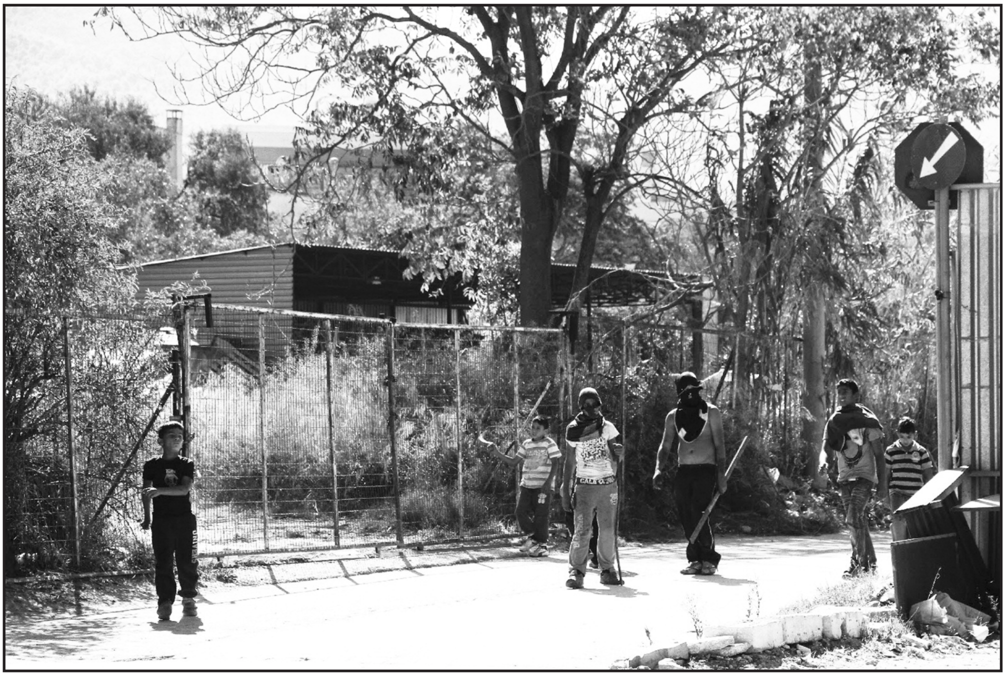

η άδηλη Δήλος...

Η Δήλος είναι ένα ιδιαίτερο νησί. Ενα νησί μουσείο. Αν κάποιος περιπλανηθεί στα χαλάσματα θα νιώσει πολλά. Δεν είναι μόνο η αρχαιότητα που σε περικλείει αλλά ένας ιδιαίτερος μυστικισμός που κατορθώνει να διατηρείται ακέραιος, όπως το αεράκι που σχεδόν ποτέ δεν παύει να τροφοδοτείται πότε από τη μεριά της Τήνου και πότε από τη Μύκονο. Το νησί αυτό είναι το σημείο αναφοράς της μισής ζωής του δουλοκτητικού καθεστώτος παραγωγής. Από το 600 π.Χ. μέχρι και τον 1ο αιώνα π.Χ., οπότε και καταστράφηκε τόσο από τον Μιθριδάτη όσο και από τους πειρατές, εικάζεται ότι "διακινήθηκαν" πολλά εκατομμύρια δούλων.

Πέρα από τη μυθολογία αλλά και τα παιχνίδια των γεωστρατηγικών συσχετισμών της εποχής εκείνης, το νησί έχει αποτελέσει ένα παγκόσμιο ιστορικό ιδίωμα. Φυσικά, δεν είναι υπερβολική η παρομοίωση της Δήλου ως... η Μύκονος της συγκεκριμένης εποχής. Μικρά και στενά δρομάκια με εκατοντάδες εμπορικά μικρομάγαζα που παραπέμπουν στα σημερινά παραδοσιακά κυκλαδίτικα καλντερίμια. Υφάσματα, ρούχα, τρόφιμα και καρυκεύματα, καπηλειά, αρωματοποιεία και κυρίως "εκκλησιαστικά είδη", ειδώλια και αναθήματα για τα προσκυνήματα στους διάφορους ναούς. Και αυτή είναι η ουσιαστική διαφορά από την κάθε σημερινή Μύκονο. Την περίοδο της ακμής της, από το 167 π.Χ. μέχρι το 88 π.Χ., οι 30.000 μόνιμοι κάτοικοι του νησιού - τεράστιος αριθμός για τα συγκεκριμένα 6 τετραγωνικά χιλιόμετρα που του αντιστοιχούν- ήταν ένα κοσμοπολίτικο μωσαϊκό από όλους σχεδόν τους λαούς της Μεσογείου που είχαν προστρέξει για να εκμεταλλευθούν τα εμπορικά του "πλεονεκτήματα". Ας έχουμε υπόψη μας ότι τη συγκεκριμένη περίοδο το νησί λειτουργούσε ως "off shore" και ως κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου αφού οι Ρωμαίοι το είχαν απαλλάξει από κάθε είδους φορολογία.

Αφού λοιπόν οι κάτοικοι προέρχονταν από διάφορες χώρες, ήταν φυσικό να στήσουν και τους αντίστοιχους ναούς λατρείας τους. Ετσι, πέρα από τους ναούς του Απόλλωνα στο ιερό, στον Κύνθο (το "βουνό" του νησιού ύψους 112 μέτρων), μπορούσε κανείς να συναντήσει ναούς από όλες τις θρησκείες του αρχαίου κόσμου. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πρώτη συναγωγή Εβραίων στην Ευρώπη βρίσκεται στη Δήλο

και χτίστηκε το αργότερο κατά τη διάρκεια του 1ου αιώνα π.Χ.. Τα χαλάσματα της συναγωγής βρίσκονται στα ανατολικά του νησιού, πίσω από το Στάδιο, και... σπάνια αποτελούν μέρος της κλασσικής διαδρομής της ξενάγησης.

Ανάμεσα στους ναούς, τα μαγαζιά και τους απαραίτητους πεντάστερους ξενώνες με τα πολυτελή τους λουτρά για τους επισκέπτες εμπόρους, καταναλωτές και προσκυνητές, δεσπόζουν τα πλούσια σπίτια των κονομημένων του νησιού. Γύρω από τις εσωτερικές αυλές των σπιτιών αυτών υπήρχαν ευρύχωρα δωμάτια στο ισόγειο και στον πρώτο όροφο, αγάλματα με τις φάτσες των οικοδεσποτών και ψηφιδωτά με θαλάσσιες παραστάσεις. Πολυτελή αίθρια εξασφάλιζαν τη δροσιά των οικημάτων.

Μη φανταστεί κανείς ότι έλειπαν τα πορνεία. Στο ιερό νησί θεωρούταν επίσης απαραίτητη η παρουσία των ιερόδουλων. Ενώ, όμως, σε άλλα αντίστοιχα μέρη τα πορνεία βρίσκονταν συνήθως στο λιμάνι, εδώ υπήρχε ένα πορνείο -ή μια μικρή περιοχή με πορνεία- στα νότια του νησιού, απομονωμένο σε έναν πανέμορφο μικρό κόλπο και σε απόσταση περίπου 3 χιλιομέτρων από την πόλη. Για τα ερείπια του κτιρίου αυτού πάντως, γνωστού ως Οικία των Φούρνων, στον οδηγό της Δήλου από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή δε γίνεται καμία αναφορά ή ταύτιση με πορνείο. Περιγράφεται αναλυτικά το κτίσμα και κάποια από τα ευρήματα, κυρίως πολλά παράξενα ανάγλυφα, μεταξύ των οποίων και τέσσερα φαλλικά ανάγλυφα, εκ των οποίων δύο απεικόνιζαν αντιμέτωπα ζώα-φαλλούς με την επιγραφή «Αυτό για εμένα και αυτό για εσένα». Και η αναφορά κλείνει ως εξής: «Οι εξαιρετικές διαστάσεις του σπιτιού, η οργάνωση της κάτοψής του και ο χαρακτήρας αυτών των αναγλύφων οδήγησαν στη σκέψη ότι επρόκειτο για έδρα… κάποιου συλλόγου, αλλά αυτό παραμένει απλή υπόθεση.»

Αυτό λοιπόν είναι το πολεοδομικό φόντο του μεγαλύτερου δουλεμπορικού κέντρου της εποχής. Πωλούνταν χιλιάδες δούλοι σε μια μόνο ημέρα. Ο οδηγός αναφέρει ελάχιστα για τους δούλους και το δουλεμπόριο. Τα εξής δύο:

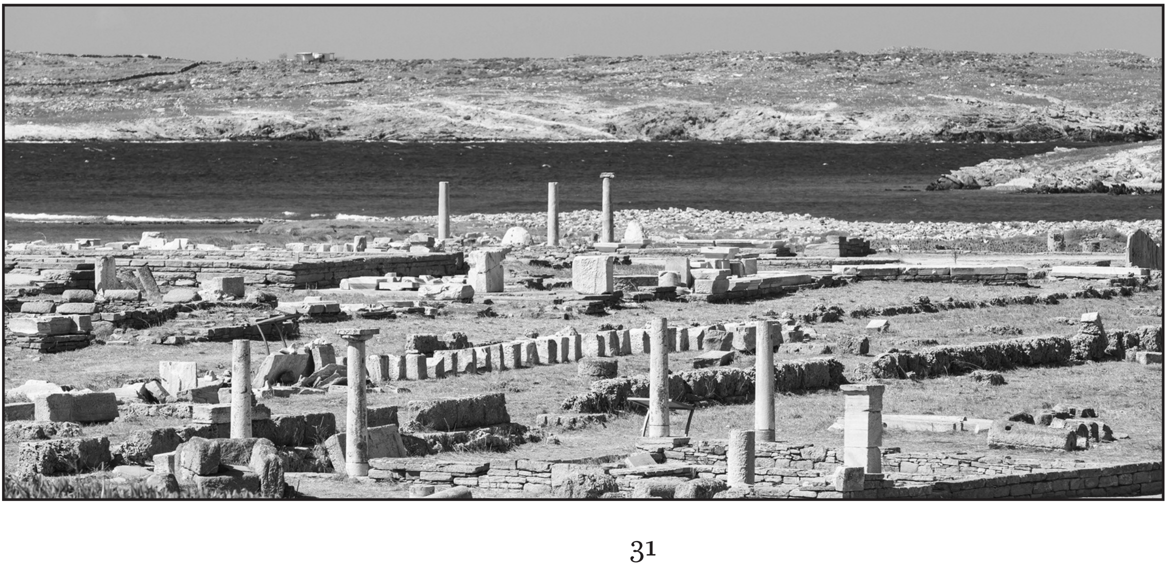

α) «*ένα χωρίο του Στράβωνα (XIV 5,2) έκανε διάσημο το δουλεμπόριο της Δήλου.*»
β) Στην περιγραφή της "Αγοράς των Ιταλών", που ήταν και η μεγαλύτερη αγορά της Δήλου, ο οδηγός αναφέρει τα εξής: «*Τελευταία, κάποιοι πρότειναν διαδοχικά να ταυτιστεί η Αγορά με κέντρο δουλεμπορίου ή με αθλητικό κτίριο, χωρίς όμως επαρκή επιχειρήματα. Ο Στράβων (XIV 5,2) αναφέρει ότι δεκάδες χιλιάδες δούλοι διακινούνταν καθημερινά στη Δήλο. Ακόμη κι αν αυτός ο αριθμός αποτελεί υπερβολή ή τρόπο του λέγειν, δεν έχουμε κανένα λόγο να αμφιβάλλουμε για τη σπουδαιότητα του δηλιακού δουλεμπορίου. Κανένα στοιχείο όμως δεν επιτρέπει το συμπέρασμα ότι αυτό ήταν συγκεντρωμένο σε ένα σημείο του νησιού ούτε, ακόμη λιγότερο, ότι είχε κατασκευαστεί κάποιο κτίριο ειδικά γι' αυτόν το σκοπό: οι δουλέμποροι μπορούσαν να δραστηριοποιούνται σε όλο το λιμάνι, χωρίς κάποια μόνιμη εγκατάσταση, και τίποτα δε μας υποχρεώνει να αναζητήσουμε στη Δήλο ένα κτίριο που χρησίμευε ως σκλαβοπάζαρο. Ακόμη κι αν υποθέσουμε ότι όντως ένα τέτοιο κτίριο είχε υπάρξει, η Αγορά των Ιταλών δεν παρουσιάζει καμία ιδιαιτερότητα που θα μπορούσε να της αποδώσει αυτόν το ρόλο.*»

Ακόμη και σήμερα δεν έχει εντοπιστεί ο ακριβής χώρος όπου συνωστίζονταν τα χιλιάδες αυτά… "εργαλεία με φωνή" (όπως ονόμαζε τους δούλους ο Αριστοτέλης) προκειμένου να "εκτεθούν" προς πώληση. Είναι απορίας άξιο ότι όλα τα κτίρια έχουν αποτυπωθεί με ακρίβεια σε σχετικούς χάρτες του νησιού, όπως και η οικιστική τους ταυτότητα, ενώ δεν μπορεί να εντοπιστεί η χωροταξική θέση της βασικής λειτουργίας του νησιού ως δουλεμπορικού κέντρου. Πού γινόταν το δουλεμπόριο δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων;

Η κυρίαρχη αρχαιολογία φαίνεται «απρόθυμη» να ασχοληθεί με εκείνα τα "εργαλεία με φωνή". Είναι χαρακτηριστικό εξάλλου, ότι πολλά ακούγονται για τον Παρθενώνα… αλλά ούτε μια λέξη για τους 780 δούλους που σκοτώθηκαν σε εργατικά "ατυχήματα" κατά τη διάρκεια της κατασκευής του. Επίσης υπάρχει και μια αναφορά για εξέγερση των δούλων στη Δήλο το 134 π.Χ., όπου συμμετείχαν όσοι προορίζονταν για πώληση, η οποία φαίνεται να ήταν απλώς μια αντίδραση στις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσής τους. Δεν είναι τυχαίο, βέβαια, ότι την ίδια ακριβώς περίοδο και για τον ίδιο λόγο, στα τέλη του 2ου π.Χ. αιώνα σημειώθηκαν δύο εξεγέρσεις δούλων στην Αττική, στα ορυχεία του Λαυρίου. Από τη στιγμή που κατεστάλησαν, δεν ξανασημειώθηκε τέτοια ενέργεια.

Τους επόμενους αιώνες μετά τον 8ο μ. Χ., οπότε και οι Σλάβοι κατέστρεψαν ό,τι είχε απομείνει, το νησί αποτέλεσε ένα τεράστιο ανοιχτό λατομείο για τα γειτονικά νησιά. Μπορεί κανείς να βρει μάρμαρα της Δήλου διάσπαρτα ως διακοσμητικά σε διάφορες αυλές μυκονιάτικων σπιτιών. Επίσης λιώνοντας τα μάρμαρα κατασκεύαζαν τη λευκή εκείνη σκόνη την οποία χρησιμοποιούσαν επί αιώνες ως χρωστική ουσία για τα σπίτια τους. Ετσι, το θέατρο έχει καταστραφεί τελείως, όλα τα κτίρια έχουν βίαια αποδομηθεί, τα αγάλματα έχουν "απαχθεί" και οι κίονες έχουν εξαφανιστεί από τα περιστύλια.

Σήμερα, η Δήλος αποτελεί ένα τεράστιο μουσείο. Απαγορεύεται να κατοικήσει στο νησί ο οποιοσδήποτε πλην των φυλάκων και των αρμόδιων αρχαιολόγων που συνεχίζουν την ανασκαφή. Η επίσκεψη επιτρέπεται από το πρωί μέχρι και το απόγευμα, ενώ μετά οι επισκέπτες είναι υποχρεωμένοι να εγκαταλείψουν το νησί. Αυτός θεωρείται και ο λόγος για τον οποίο αναπτύχθηκε η γειτονική Μύκονος μεταπολεμικά, καθώς πολλοί επισκέπτες αναγκάζονταν να διαμείνουν στη Μύκονο προκειμένου να επισκεφτούν τη Δήλο.

Η θάλασσα της Δήλου είναι κάτι παραπάνω από θαυμάσια με διαυγή νερά αφού μπορείς να διακρίνεις το βυθό σε βάθος 30 μέτρων. Μένεις όμως στην εντύπωση μιας και απαγορεύεται να κολυμπήσεις στις 4 μικρές παραλίες του νησιού. Υπάρχουν ταμπέλες που καθοδηγούν την ξενάγηση σε συγκεκριμένες διαδρομές από τις οποίες "αποκλείονται" πολλά κτίρια χωρίς να τεκμηριώνεται κάποιου είδους επιτήδευση γι' αυτό. Εχουν προκριθεί κτίρια, όπως και το μουσείο, που εξυπηρετούν απλώς μια πρώτη και ενδεικτική πρόσληψη του τοπίου στο περιορισμένο πλαίσιο των 3 ή 5 ωρών που επιτρέπουν τα δρομολόγια των πλοίων. Τουαλέτες δεν υπάρχουν στο νησί πέραν του καφενείου και του μουσείου και απαγορεύεται προφανώς να αποπατήσεις σε οποιοδήποτε σημείο του νησιού... με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις τραγελαφικές καταστάσεις που θα συναντήσεις μεταξύ επισκεπτών και φυλάκων σε διάφορα απόμερα σημεία των "ιερών χαλασμάτων".

Φυσικά, από όλη την περιπέτεια της επίσκεψης στη Δήλο είναι σίγουρο ότι θα λείπει κάθε ουσιαστική αναφορά στη δουλεία, κάθε χωροταξικός της προσδιορισμός, κάθε τι που θα μπορούσε να εξάψει την οποιαδήποτε σχέση ιστορικής διάρκειας και ταξικής συνείδησης, κάθε τι που θα μπορούσε να χαλάσει την ξένοιαστη διαταξικότητα μιας τουριστικής περιήγησης. Συνακόλουθα, δε θα γίνει καμία αναφορά στα πορνεία του νησιού παρά το γεγονός ότι όλα τα "sex toys" (για τα οποία διερωτάται ακόμα η αρχαιολογική επιστήμη: είχαν πράγματι και λειτουργική χρήση ως τέτοια ή πρόκειται απλώς για αντικείμενα λατρευτικού χαρακτήρα;) που θα συναντήσει κανείς στο μουσείο προέρχονται από εκεί.

Η Δήλος έχει συγκροτηθεί ως "θεματικό πάρκο" με αντιστρόφως ανάλογη τη σχέση απαγορεύσεων και φροντίδας. Η κυρίαρχη αρχαιολογική αντίληψη εφαρμόζει μια διαχείριση του τοπίου μακριά από κάθε αμφισβήτηση του εθνικού φαντασιακού. Ο ελληνιστικός και ρωμαϊκός κοσμοπολιτισμός του νησιού αντιμετωπίζεται με βάση έναν "αέναο" ελληνοκεντρισμό. Οι επισκέπτες/τριες γίνονται υποχείρια ενός διεκπεραιωτικού πρότζεκτ που εξυπηρετεί μια φευγαλέα πρόσληψη του νησιού στο στυλ: "I was there too!"

Η κοινωνική και πολιτική πολυπλοκότητα όπως και οι αντιθέσεις στην αρχαία Δήλο δεν αποκωδικοποιούνται από κανένα ιστορικό ίχνος και τα "ιερά χαλάσματα" διάγουν το φθοροποιό τους ταξίδι μέσα στο χρόνο αδιάφορα για τις αποχρώσεις της

Αρθρο Πρώτο

Ο προορισμός του δημόσιου χώρου είναι η ανταλλαγή και η κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Οπως και τα υπόλοιπα εμπορεύματα, οι άνθρωποι κινούνται ελεύθερα εντός αυτού του χώρου.

Αρθρο 2

Ο δημόσιος χώρος είναι ο χώρος που δεν ανήκει σε κανέναν. Αυτό που δεν ανήκει σε κανέναν ανήκει στο Κράτος. Το Κράτος παραχωρεί στην εμπορευματική σημειοκρατία την κατάληψη του εν λόγω χώρου.

Αρθρο 3

Τα γραφεία φτιάχνονται για να δουλεύουμε. Η παραλία φτιάχνεται για να μαυρίζουμε. Οσοι θέλουν να διασκεδάσουν πηγαίνουν οικειοθελώς στους χώρους διασκέδασης, στις ντισκοτέκ και σε άλλα θεματικά πάρκα φτιαγμένα γι αυτόν το λόγο. Στις βιβλιοθήκες υπάρχουν τα βιβλία. Στα γηροκομεία υπάρχουν οι ηλικιωμένοι. Στις επαύλεις υπάρχουν οι οικογένειες. Η ζωή φτιάχνεται από στιγμές αποκομμένες μεταξύ τους. Κάθε στιγμή έχει τη θέση της. Ολα είναι σε τάξη. Κανένας δεν παραπονιέται.

Αρθρο 3α

Η αταξία έχει επίσης τη δική της ξεχωριστή λειτουργία. Επιστρέφει στην ολότητα, στη θέση που προβλέπεται για τα απρόβλεπτα γεγονότα. Για την ευημερία του συνόλου, οι πολίτες προσκαλούνται να εμφανίζονται στην εθνική οδό κατά τη διάρκεια των γιορτών που διοργανώνονται εις γνώση τους, σε τακτά διαστήματα, από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών και Πολιτισμού. Οι εκπρόσωποι ατμόσφαιρας θα βρίσκονται εκεί για να σας εξυπηρετήσουν. Δεν απαγορεύεται να είστε φιλικοί μαζί τους, ακόμα και όταν συμμορφώνεστε με τους κανόνες.

Αρθρο 4

Σε κάθε παιδί αντιστοιχεί ένας αναφερόμενος ενήλικας. Αυτός ο ενήλικας είναι υπεύθυνος ενώπιον του Νόμου για τη συμπεριφορά του παιδιού που του έχει ανατεθεί. Λόγω της ανολοκλήρωτης ακόμα ψυχοκοινωνικής διαμόρφωσης και για το ίδιο το συμφέρον της ανάπτυξής τους, τα παιδιά δεν επιτρέπεται να παίζουν στον δημόσιο χώρο χωρίς την επιτήρηση των αναφερόμενων ενηλίκων. Σε κάθε περίπτωση, τα παιδιά ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες : τα υπερκινητικά, τα οποία παίρνουν Ριταλίν, και τα υποκινητικά, στα οποία ταιριάζει να πάρουν Πρόζακ. Χαρούμενα γενέθλια!

Αρθρο 5

Για να διατηρηθεί το τοπίο και για να γίνει σεβαστή η κοινωνική ατμόσφαιρα, τα σώματα που δε συμμορφώνονται με τους ισχύοντες αισθητικο-υγειονομικούς κανόνες – οι οποίοι δημοσιεύονται καθημερινά στον εθνικό τύπο – απέχουν από την κυκλοφορία σε δημόσιους χώρους από τις εννιά το πρωί μέχρι τις οκτώμισι το βράδυ. Σε αυτό το χρονικό διάστημα, ωστόσο, οι ζητιάνοι θα γίνονται ανεκτοί στα πιο πολυσύχναστα σημεία, όπου συμμετέχουν στη διαπαιδαγώγηση του συνόλου λόγω του αποκρουστικού παραδείγματος που αποτελούν.

Αρθρο 6

Ο σκοπός της ζωής είναι η ευτυχία. Η ευτυχία είναι ένα αντικειμενικό δεδομένο που μετριέται σε ακριβείς ποσότητες. Εξάλλου, όλοι το γνωρίζουν στις μέρες μας: εκεί όπου βασιλεύει η διαφάνεια βασιλεύει και η ευτυχία. Καθετί που δεν επιδιώκει να δειχθεί επιδιώκει απλώς, με αυτόν τον τρόπο, να κρυφτεί. Και καθετί που επιδιώκει να κρυφτεί πρέπει να θεωρείται ύποπτο. Κατά συνέπεια, η εξαφάνιση οποιασδήποτε αδιαφάνειας από τη ζωή σας αποτελεί παρεμβατικό καθήκον της Βιοεξουσίας. Η Βιοεξουσία θέλει την ευτυχία σας. Αν χρειαστεί, θα την θελήσει εναντίον σας.

Αρθρο 7

Για την ασφάλεια όλων, ο δημόσιος χώρος πρέπει να επιτηρείται πλήρως. Εκεί όπου ο έλεγχος παραμένει ατελής, το πλήθος καλείται να καταστέλλει στο εσωτερικό του κάθε συμπεριφορά που αντίκειται στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Κάθε ανώνυμη συνάθροιση και κάθε ανώμαλη συμπεριφορά θα πρέπει, επομένως, να αναφέρονται στα κοντινότερα περίπολα της Δράσης Πρόληψης της Εγγύτητας (Δ.Π.Ε.). Είναι κα-

θήκον του πολίτη να καταγγέλλει τους πράκτορες του Φανταστικού Κόμματος. Αυτή η καταγγελία είναι μια πράξη που γίνεται για το καλό τους και για το καλό όλων.

Αρθρο 8

Ο δημόσιος χώρος είναι ένας ουδέτερος χώρος, δηλαδή κάθε ιδιόρρυθμη εκδήλωση της ύπαρξης αποτελεί πλήγμα στην ακεραιότητα του άλλου. Στο εξής, θα εφαρμοστούν τα πάντα – αστική επίπλωση, κατάλληλος διάκοσμος, Συνεχής Ελεγχος (Σ.Ε.) – για να καταστούν αδύνατες τέτοιες εκδηλώσεις, οι οποίες είναι γνωστό ότι προκαλούν απαράδεκτες οχλήσεις στους συμπολίτες μας.

Αρθρο 9

Ευχαριστούμε το σύνολο εκείνων που, με τη συμπεριφορά τους, συνέβαλαν ώστε η διατύπωση αυτών των αρχών να είναι αυτονόητη.

Αρθρο 10

ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΠΙΑ ΝΑ ΣΥΜΒΕΙ.

ITEM NO.: PF301
QTY.: 12 PCS.
N.W.: 1.98 KGS.
G.W.: 2.48 KGS.
C/NO.:
TOYOKO GREECE
PIRAEUS
Athletic

Α.Ο.Ζ.: τι χρώμα έχει ο βυθός;

Τα “εθνικά θέματα”

Το θέμα με τις “αποκλειστικές οικονομικές ζώνες” (ΑΟΖ) όπως και άλλα παρόμοια ζητήματα που σχετίζονται με το ελληνικό κράτος και τον επεκτατισμό του είναι από αυτά που από μικροί έχουμε μάθει να αποκαλούμε “εθνικά” ή “διεθνή” θέματα. Με λίγα λόγια, τα “εθνικά θέματα” αναφέρονται σε χάρτες με τα ισχύοντα σύνορα του ελληνικού κράτους, σε άλλους χάρτες με τα επιθυμητά σύνορα του ελληνικού κράτους και τέλος σε βελάκια που δείχνουν κινήσεις μεταξύ στρατών, πόλεων και πρώτων υλών – πάνω σε σχετικούς χάρτες φυσικά. Τα θέματα αυτά έχουν να κάνουν δηλαδή με οργανώσεις (π.χ. τα κράτη, όπως είναι εν προκειμένω το ελληνικό κράτος) που επιθυμούν να εξασφαλίσουν ισχύ επί ενός γεωγραφικού χώρου, επί των ανθρώπων που κατοικούν σε αυτόν και επί των δραστηριοτήτων αυτών των ανθρώπων[1].

Μέχρι στιγμής ξεχωρίζουμε πολύ αδρά τους δύο παράγοντες – τον ανθρώπινο και τον γεωγραφικό – που επηρεάζουν την εξασφάλιση της κρατικής ισχύος σε μια περιοχή. Ας το πάμε λίγο παραπέρα: Αυτοί οι δύο παράγοντες διαφέρουν ως προς την ταχύτητα με την οποία αλλάζουν. Ο γεωγραφικός είναι πιο στατικός (διότι το γεωγραφικό τοπίο αλλάζει με αργούς ρυθμούς), ενώ ο ανθρώπινος είναι πολύ πιο δυναμικός (καθώς οι ανθρώπινες κοινωνίες και το πολιτισμικό οικοδόμημά τους αλλάζουν όλο και πιο γρήγορα). Μια οργανωμένη προσπάθεια διατήρησης ισχύος σε μια περιοχή οφείλει να παρακολουθεί τις μεταβολές και τις αλληλεπιδράσεις αυτών των δύο παραγόντων. Εκτός αυτού, οφείλει αναγκαστικά να παρακολουθεί και τους δύο μαζί. Η υλικότητα αυτού του κόσμου αναγκάζει ανά τους καιρούς τους

[1] Ο ορισμός που δίνουμε εδώ για τα εθνικά θέματα αποτελεί παράφραση του εξής ορισμού της γεωπολιτικής: *«Μελέτη της αλληλεπίδρασης του φυσικού γεωγραφικού διαμελισμού και του ανθρώπινου πολιτισμικού οικοδομήματος με σκοπό την εξασφάλιση της οικονομικής και της στρατιωτικής κυριαρχίας μιας Δύναμης πάνω σε έναν συγκεκριμένο χώρο του πλανήτη» (Ιωάννης Λουκάς, Η γεωπολιτική)*.

επίδοξους άρχοντες να παραδέχονται στους σχεδιασμούς τους ότι δε νοείται ισχύς χωρίς κυριαρχία πάνω στις δραστηριότητες των ανθρώπων και δε νοείται ανθρώπινη δραστηριότητα χωρίς τον γεωγραφικό χώρο. Θα μπορούσε κάποιος να πει ότι ένας ηγεμόνας – όσο μακριά και αν φτάνει η βούλησή του – είναι “αλυσοδεμένος” με τους υπηκόους του και με τον υλικό χώρο: δίχως αυτά δεν υφίσταται η ηγεμονία του! Μέχρι να επιλυθεί αυτό το υπαρξιακό πρόβλημα των εξουσιαστών μπορούμε να πούμε με ασφάλεια σε αυτό το σημείο πως τα “εθνικά θέματα” σχετίζονται με την προσπάθεια διατήρησης ή επέκτασης του γεωγραφικού χώρου εντός του οποίου ασκεί ισχύ το ελληνικό εθνοκράτος επί των δραστηριοτήτων των κατοίκων του.

Ο (θαλάσσιος) χώρος και ο νόμος

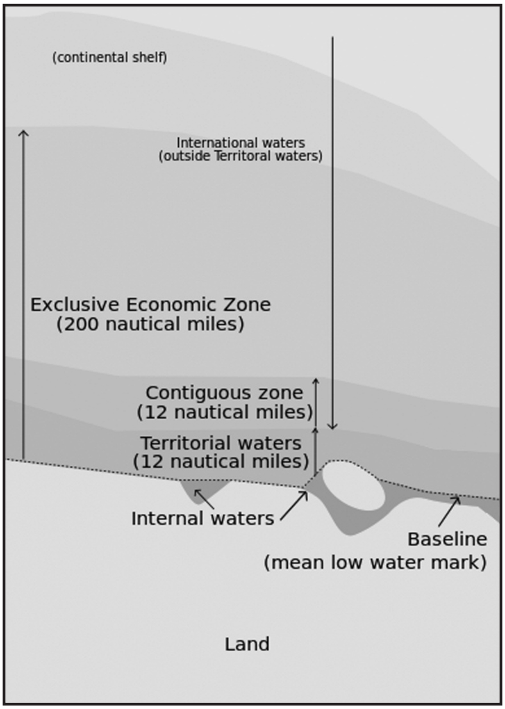

Μέχρι πολύ πρόσφατα ο θαλάσσιος χώρος δεν αποτελούσε ιδιαίτερο ζήτημα στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και η δικαιοδοσία κάθε κράτους επί των υδάτων με τα οποία “βρεχόταν” η επικράτειά του καθοριζόταν από τον εξής απλό κανόνα: κουμάντο κάνεις μέχρι τρία ναυτικά μίλια (ν.μ.) από τη στεριά σου (όπου το ένα ναυτικό μίλι ισούται με 1,8 χιλιόμετρα). Από εκεί και πέρα, ο χώρος αποτελεί διεθνή ύδατα και μπορεί να τον διαβαίνει όποιος και όπως θέλει. Ο κανόνας αυτός ίσχυε από τον 17ο αιώνα και ονομαζόταν χαϊδευτικά “κανόνας της βολής κανονιού”[2].

Ωστόσο, τα πράγματα με τον θαλάσσιο χώρο άρχισαν να γίνονται πιο πολύπλοκα από τις αρχές του 20ου αιώνα, καθώς η εξέλιξη των τεχνικών μέσων είχε επιτρέψει εντωμεταξύ την περαιτέρω έρευνα και χαρτογράφηση μέρους του θαλάσσιου βυθού, τη δυνατότητα εκμετάλλευσης μέρους των πλουτοπαραγωγικών πηγών του και τη δυνατότητα στρατιωτικής χρήσης της ανοιχτής θάλασσας και του βυθού. Με άλλα λόγια, το ενδιαφέρον των κρατών για τον θαλάσσιο χώρο – όπως και για κάθε είδους χώρο εδώ που τα λέμε – είναι ευθέως ανάλογο της (στρατιωτικής ή οικονομικής) ισχύος που είναι σε θέση να αντλήσουν από αυτόν. Ο θαλάσσιος χώρος –αλλά και ο εναέριος![3]– από καιρό αποτελούσε πηγή φιλοσοφικού ρεμβασμού για τα κρατικά επιτελεία: αφεντικίσιου φιλοσοφικού ρεμβασμού του εί-

[2] Επειδή τόσο περίπου ήταν το βεληνεκές βολής των κανονιών στα παράκτια φρούρια. Καραβανάδικο ευφυολόγημα της εποχής: «Η κυριαρχία στη γη οριοθετείται από το βεληνεκές των όπλων σου».

[3] Μία μελλοντική ενασχόληση με την μοιρασιά του εναέριου χώρου μεταξύ των κρατών μετά την πύκνωση των τεχνολογιών πτήσης θα διαφώτιζε σχετικά.

δους “τι ωραία που θα ήταν αν μπορούσαμε να ελέγχουμε το τάδε”. Αλλά η οικονομία της δράσης επιβάλλει να κινητοποιείσαι ανάλογα με τις δυνατότητές σου κάθε στιγμή και οι αρχές του 20ου αιώνα ήταν όντως μια περίοδος που σήμανε την ύπαρξη τεχνολογικών δυνατοτήτων για την εκμετάλλευση του βυθού. Οι νομικές, στρατιωτικές, θεσμικές και λοιπές δυνατότητες έπρεπε να ακολουθήσουν.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα ο κλάδος της Νομικής που ονομάζεται “Δίκαιο της Θάλασσας” έχει αναθέσει στον εαυτό του να ορίσει ένα νομικό πλαίσιο για τον καθορισμό των τρόπων διέλευσης της ανοιχτής θάλασσας και του βαθμού εκμετάλλευσης του βυθού από τα καπιταλιστικά κράτη, σε συνάρτηση με τις ολοένα αυξανόμενες δυνατότητες (κι επιθυμίες) πρόσβασης κι εκμετάλλευσης. Φυσικά, δεν έχουν όλα τα κράτη τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στο βυθό, οπότε το όλο θέμα είχε ως αρχικό κίνητρο τη νομική δικαιολόγηση της εκμετάλλευσής του από όσους μπορούσαν να τον εκμεταλλευτούν και τη δημιουργία μιας αρχικής παρακαταθήκης πριν... γίνουν πολλοί αυτοί που θα αποκτούσαν μια τέτοια δυνατότητα. Εν ολίγοις, όποιος μπορούσε να κυριαρχήσει και να εκμεταλλευτεί την ανοιχτή θάλασσα γύρω από τη στεριά του επιθυμούσε και μια διεθνώς αναγνωρισμένη νομική διευθέτηση για να κατοχυρώσει στους αιώνες αυτό το δικαίωμά του.

Οι κατά καιρούς διακρατικές συναντήσεις για το Δίκαιο της Θάλασσας αποτελούν τους τόπους όπου οι διεθνολόγοι προτείνουν τις ιδέες τους για το νομικό πλαίσιο, τα κρατικά επιτελεία διαφωνούν μεταξύ τους και διορθώνουν τις προτάσεις τους και όσα κράτη συμφωνούν κάθε φορά υπογράφουν το νέο πλαίσιο. Από την πρώτη τέτοια συνάντηση που έγινε το 1940 μέχρι σήμερα, η νομική κατάτμηση του θαλάσσιου χώρου έχει περάσει από μύρια κύματα: κάθε νέα τεχνολογική δυνατότητα επιτρέπει την πρόσβαση κι εκμετάλλευση πιο βαθέων υδάτων, η οποία δημιουργεί ένα νέο πεδίο διακρατικών τριβών και οδηγεί σε μια ανάγκη διεύρυνσης του κομματιού του θαλάσσιου χώρου που πρέπει να συμπεριλαμβάνει το διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας[4]. Από ένα θαλάσσιο δίκαιο που ασχολούταν με τρία ναυτικά μίλια από τη στεριά, περάσαμε στον καθορισμό των χωρικών υδάτων (12 ν.μ. από τη στεριά), της υφαλοκρηπίδας και – πιο πρόσφατα – της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (200 ν.μ.).

Θα μείνουμε μόνο στο πολιτικά ενδιαφέρον κομμάτι της σχετικής νομοθεσίας. Η ζώνη χωρικών υδάτων (12 ν.μ. από τη στεριά) αποτελεί καθαρά νομικό ορισμό, σύμφωνα με τον οποίον το παράκτιο κράτος έχει απόλυτη εξουσία εκμετάλλευσης και πρόσβασης (ή απαγόρευσης πρόσβασης) στη συγκεκριμένη ζώνη. Η “υφαλοκρηπίδα”[5] δε θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα εδώ: είναι ένας όρος εν μέρει νομικός και εν μέρει γεωλογικός που επιχειρήθηκε να καθορίσει τα δικαιώματα της εκμετάλλευσης

[4] Η σχετική διεθνής ορολογία: χωρικά ύδατα = territorial waters, υφαλοκρηπίδα = continental shelf, αποκλειστική οικονομική ζώνη = Exclusive Economic Zone (βλ. εικόνα σελ. 39).

[5] Ο φυσικός ή γεωλογικός παράγοντας είναι απείρως πολύπλοκος και δημιουργούσε νομικά προβλήματα, όπως συμβαίνει συχνά σε ζητήματα κυριαρχίας.

του βυθού περί τα 200 ν.μ. από την ακτή και χρησιμοποιήθηκε πολύ κατά τη δεκαετία του '80 και του '90 στα μέρη μας για την τεκμηρίωση των διεκδικήσεων του ελληνικού κράτους έναντι του τουρκικού. Σήμερα, είναι ένας παρωχημένος νομικός όρος και έχει αντικατασταθεί από τον αποτελεσματικότερο όρο της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), η οποία ορίζεται ως η *«η πέραν και παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης (σ.σ. εθνικά ύδατα) περιοχή, το πλάτος της οποίας μπορεί να φτάσει τα 200 ναυτικά μίλια (νμ) από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης και εντός της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα, σε θέματα που έχουν σχέση με την εξερεύνηση, την εκμετάλλευση, τη διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πηγών ζώντων ή μη των υδάτων, του βυθού και υπεδάφους της θάλασσας, καθώς και κυριαρχικά δικαιώματα, που αναφέρονται στην εξερεύνηση και οικονομική εκμετάλλευση των ρευμάτων και των υπερκείμενων της θάλασσας ανέμων» (Θεόδωρος Καρυώτης, καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας του Πανεπιστημίου Maryland).*

Εχουμε λοιπόν τα 12 ν.μ. που δικαιούται κάθε παράκτιο κράτος ως "χωρικά ύδατα" και άλλα 200 ν.μ. πέρα από αυτά που αποτελούν την ΑΟΖ του και στα οποία έχει δικαίωμα να κάνει ό,τι αναφέρθηκε παραπάνω. Αυτός είναι ο πιο πρόσφατος ορισμός στην προσπάθεια να μοιραστούν τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην ανοιχτή θάλασσα από την οποία περιβρέχονται και στο βυθό της. Τα παράκτια κράτη που ωφελούνταν από αυτήν τη διευθέτηση υπέγραψαν τη σχετική σύμβαση το 1982 και ανακοίνωσαν – τρόπον τινά – την περιοχή της θάλασσας που δικαιούνταν. Ωστόσο, η αλληλεπίδραση της υλικής γεωγραφικής πραγματικότητας και των νομικών διευθετήσεων των διακρατικών ανταγωνισμών επί του εδάφους συχνά έχει πολύ περίεργα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, ένα κράτος που έχει ένα νησάκι του πολύ μακριά από τον ηπειρωτικό όγκο του και πολύ κοντά στον ηπειρωτικό όγκο ενός άλλου κράτους δικαιούται άραγε ένα "σκασμό" ΑΟΖ; Αν οι ΑΟΖ δύο κρατών αλληλοεπικαλύπτονται, πώς τραβιέται η διαχωριστική γραμμή; Και τι γίνεται αν η διαχωριστική γραμμή αφήνει το ένα κράτος γεωπολιτικά υπερκερδισμένο και το άλλο κράτος γεωπολιτικά αποκλεισμένο; Κάπου εδώ η διεκδίκηση (θαλάσσιου) χώρου παύει να είναι ζήτημα νομικών διευθετήσεων και γίνεται ζήτημα πολιτικής ισχύος. Επίσης, κάπου εδώ ανοίγει άλλο ένα παράθυρο: η χρήση των ΑΟΖ και των σχετικών χαρτών ως εργαλείο για την επιβολή συγκεκριμένων ιδεολογικών αντιλήψεων ισχύος – κυρίως στο εσωτερικό ενός κράτους. Ας περάσουμε λοιπόν στα πιο "δικά μας".

Η "Ελληνική" ΑΟΖ...

Αρχικά, μιλώντας για την ελληνοτουρκική αντιπαράθεση αναφορικά με το ζήτημα των ΑΟΖ πρέπει να έχουμε υπ' όψη μας τα εξής:

- Το ζήτημα του καθορισμού των ελληνοτουρκικών Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών είναι ένα ζήτημα καθορισμού των ελληνοτουρκικών θαλάσσιων συνόρων.

- Το τουρκικό κράτος δεν έχει υπογράψει τη σχετική Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS III) – όπως και αρκετές άλλες – διότι, προς το παρόν, πλήττεται γεωπολιτικά από το νομικό πλαίσιο. Επίσης, οι Η.Π.Α. δεν την έχουν υπογράψει λόγω της διαφωνίας τους με το άρθρο XI, το οποίο – αν επικύρωναν – θα έπληττε τα μελλοντικά τους δικαιώματα στην εκμετάλλευση του διαστημικού χώρου (!)[6].

- Εχουν υπάρξει αρκετές περιπτώσεις διεκδίκησης τεράστιων ΑΟΖ χάριν πολύ μικρών βραχονησίδων (όπως η ελληνοτουρκική περίπτωση) όπου η “διεθνής κοινότητα” αποφάνθηκε σε βάρος των κρατών που κατείχαν τις βραχονησίδες (ουκρανικό Φιδονήσι, βρετανικά νησιά Guernsey και Jersey, γαλλοκαναδική “μπαγκέτα”)[7].

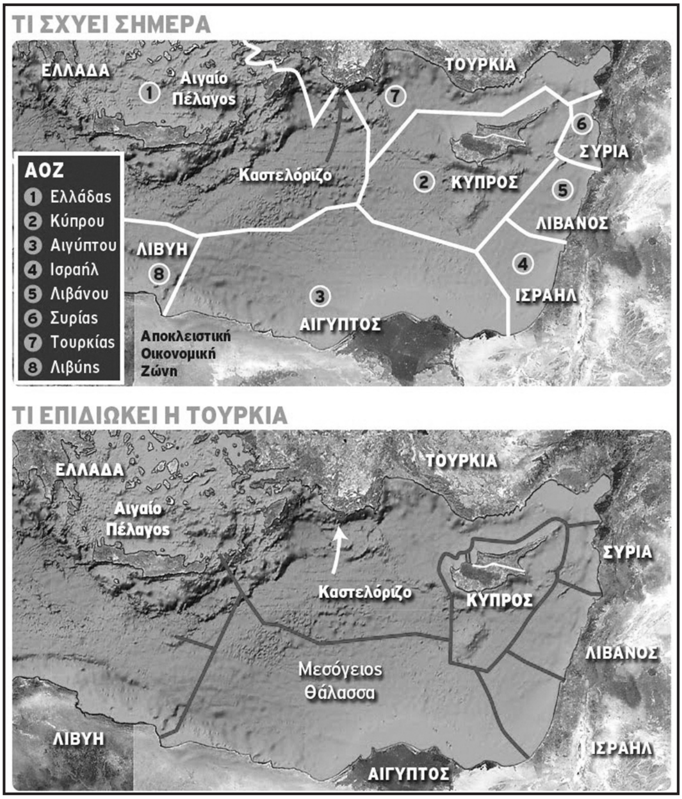

Το ζήτημα λοιπόν έχει ως εξής: το ελληνικό κράτος – εφαρμόζοντας σχολαστικά τα προβλεπόμενα από το Διεθνές Δίκαιο που αναφέρονται παραπάνω – ανακοινώνει ότι δικαιούται θαλάσσιο χώρο 200 ν.μ. από τις ακτές της (βλ. εικόνα αριστερά). Η ελληνική επικράτεια είναι “προικισμένη” με πληθώρα νησιών (άρα και με μια πληθωρική ακτογραμμή) αλλά στο προκείμενο της αντιπαράθεσης μας ενδιαφέρουν τα νησιά που βρίσκονται στα όρια αυτής της επικράτειας. Το θέμα δεν έχει ενδιαφέρον λόγω των πολλών νησιών του Αιγαίου που βρίσκονται ούτως ή άλλως σε απόσταση αναπνοής από τα τουρκικά παράλια – και των οποίων η οριοθέτηση της ΑΟΖ δεν αποτελεί μεγάλο διακύβευμα. Το θέμα αρχίζει να αποκτά ενδιαφέρον όταν συμπεριλάβουμε στην παραπάνω εικόνα τρεις κουκίδες γης που αποτελούν προίκα προς το ελληνικό κράτος για τη συμμετοχή του στον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των αστικών δημοκρατιών: το Καστελόριζο και τις νησίδες Ρω και Στρογγύλη.

[6] Βλ. σχετικά την κριτική του πρώην υπουργού Αμυνας των ΗΠΑ Ράμσφελντ στη διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφημερίδα Washington Post, 14 Ιουνίου 2012).

[7] Μεταφρασμένα στοιχεία από το International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Black Sea για τις τρεις αυτές διενέξεις υπάρχουν στην ιστοσελίδα antifascripta.net στο κείμενο "Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες και κανόνια”.

Η κατά γράμμα εφαρμογή των πιο πάνω αναφερομένων θα προίκιζε –χάριν των "τριών κουκίδων"– το ελληνικό κράτος με μια ΑΟΖ που θα το έφερνε να συνορεύει με την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Και επειδή όπως είπαμε η ΑΟΖ είναι ένας απόλυτα υλικός χώρος, το ελληνικό κράτος θα προικιζόταν με έδαφος το οποίο:

(α) θα δημιουργούσε έναν γεωγραφικά, στρατιωτικά και οικονομικά συνεκτικό χώρο (λόγω της συμμαχίας Κύπρου-Ελλάδας-Ισραήλ-Αιγύπτου) σε ένα σημαντικότατο γεωπολιτικά σημείο του πλανήτη (το Νοτιοανατολικό "καπάκι" της Μεσογείου).
(β) θα απέκλειε την έξοδο πλοίων του ανταγωνιστικού τουρκικού κράτους στη Μεσόγειο δίχως την άδεια του ελληνικού κράτους.

Δεν αναφέρουμε το πρόσθετο όφελος της αποκλειστικής οικονομικής εκμετάλλευσης του θαλάσσιου υπεδάφους της διεκδικούμενης ΑΟΖ, διότι δε γνωρίζουμε κάτι για τις πρώτες ύλες του κομματιού αυτού και, επιπλέον, διότι τα πολυδιαφημιζόμενα κοιτάσματα πετρελαίου της περιοχής είναι αρκετά αμφίβολης αγοραίας αξίας. Αν διαβαστεί τώρα η παρούσα παράγραφος από την αντίθετη μεριά, γίνεται εύκολα αντιληπτό πόσο αντιστοίχως ασύμφορα είναι τα πράγματα για την τουρκική πλευρά.

Οπως είπαμε, η Διεθνής Συνθήκη για τις ΑΟΖ δε δεσμεύει παρά μόνο όσους την έχουν υπογράψει. Η Αγκυρα έχει σαφείς λόγους να μην υπογράψει και αν ποτέ το κάνει θα είναι μόνο προς την κατεύθυνση μιας εναλλακτικής διευθέτησης για τις ΑΟΖ της περιοχής (βλ. Εικόνα 1). Η επιχειρηματολογία της Αγκυρας επ' αυτού είναι ότι η χάραξη των ΑΟΖ στη συγκεκριμένη περιοχή πρέπει να αποκλίνει όσων προβλέπει γενικά το Δίκαιο της Θάλασσας λόγω της πολύ κοντινής απόστασης των ελληνικών νησιών από τα τουρκικά παράλια και επειδή η εφαρμογή αυτού του Δικαίου θα εμπόδιζε την έξοδο στη Μεσόγειο ενός κράτους 70 εκατομμυρίων χάριν των 500 συνολικά κατοίκων των τριών "ελληνικών κουκίδων" (Καστελόριζου-Ρω-Στρογγύλης). Και κάτι εξίσου σημαντικό: ακόμα και αν – όπως ακούγεται συχνά – το ζήτημα των ελληνοτουρκικών ΑΟΖ παραπεμφθεί σε κάποια διεθνή αρχή για να επιλυθεί, το πιο πιθανό είναι να δικαιωθεί η τουρκική πλευρά. Παρόμοιες περιπτώσεις με την ελληνοτουρκική (νησάκια-θύλακες εντός μεγαλύτερων θαλάσσιων ζωνών και νησάκια αποκομμένα από την ενδοχώρα τους που βρίσκονται πολύ κοντά σε ξένες επικράτειες) έχουν εκδικαστεί στο παρελθόν και έχουν λήξει σε βάρος των κρατών που κατείχαν τις βραχονησίδες.

Επομένως, τα αυταπόδεικτα δικαιώματα του ελληνικού κράτους στην ανοιχτή θάλασσα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου δεν είναι παρά ευσεβείς πόθοι. Ομαδοποιήσεις της μορφής "κράτος" που ασχολούνται οργανωμένα με την εξασφάλιση ισχύος σπάνια κάνουν μάταια πράγματα – ακόμη και αν πρόκειται για δευτεροκλασάτα κράτη σαν το ελληνικό. Ας δούμε λοιπόν λίγο πριν το τέλος πού μπορεί να στοχεύει η περί των ΑΟΖ φιλολογία.
...και η-ΑΟΖ-των-Ελλήνων

Είδαμε πως οι διεκδικήσεις του ελληνικού κράτους για θαλάσσιο χώρο με τη μορφή ΑΟΖ δε δεσμεύουν την τουρκική πλευρά αν δεν υπογράψει κι εκείνη την αντίστοιχη διεθνή συνθήκη ή αν δεν αναγκαστεί να το κάνει από ένα διεθνές δικαστικό όργανο. Είδαμε και τους λόγους για τους οποίους δεν πρόκειται να την υπογράψει και δεν πρόκειται να δικαιωθεί δικαστικά η ελληνική πλευρά. Τέλος, είπαμε (και θα ξαναπούμε) πως η ΑΟΖ είναι υλικός χώρος, έδαφος, σύνορα, ένα πράγμα δηλαδή για το οποίο παλιά φανατίζονταν άνθρωποι, φτιάχνονταν συνθήματα στο στρατό και – εν τέλει – γίνονταν πόλεμοι.

Κατ' αρχάς ας ξαναρίξουμε μια ματιά στην πρώτη εικόνα της σελίδας 42: είναι παρμένη από τον αστικό τύπο και η λεζάντα της αξίζει προσοχής. Οσοι διαβάσατε προσεκτικά τα παραπάνω θα είστε σε θέση πλέον να καταλάβετε πόσο "κούφια" είναι η επιγραφή "τι ισχύει σήμερα". Η λεζάντα αυτή λοιπόν είναι χαρακτηριστική του τρόπου που έχουν επιλέξει τα ελληνικά μίντια να καλύπτουν το ζήτημα της ΑΟΖ και υποδηλώνει την πολιτική σκοπιμότητα αυτής της επιλογής. Τα μίντια επιχειρούν με συνέπεια, συνέχεια και επιμέλεια να μας πείσουν ότι η εν λόγω ΑΟΖ ανήκει "ήδη" στο ελληνικό κράτος, ότι την δικαιούται βάσει διεθνών νόμων και ότι το τουρκικό κράτος (για "άλλη μια φορά") παρανομεί και δεν την αναγνωρίζει. Η πολιτική σκοπιμότητα λοιπόν έγκειται στη δημιουργία μιας κοινής γνώμης φιλικά προσκείμενης στις επεκτατικές βλέψεις του ελληνικού κεφαλαίου, στη σφυρηλάτηση μιας νέας εθνικής ομοψυχίας μέσω της καθημερινής μιντιακής εκπαίδευσης[8] στα νέα εθνικά δίκαια του ελληνικού κράτους. Πιο απλά, μιλάμε για τη συσπείρωση στη βάση του συναισθηματικού εντυπωσιασμού (δηλαδή στη βάση του δοκιμασμένου, παλιού, καλού πατριωτισμού) ή/και των υλικών συμφερόντων μιας επαρκούς πληθυσμιακής μάζας που θα συμμαχήσει πολιτικά με την επεκτατική ατζέντα του ελληνικού κράτους.

Αναφορικά με τα υλικά συμφέροντα, η κίνηση του ζητήματος της ΑΟΖ στα μίντια συμπεριλαμβάνει πάντα έντονες αναφορές σε πετρελαϊκά κοιτάσματα τόσο στην περιοχή της "ελληνικής" όσο και της "ελληνοκυπριακής" ΑΟΖ[9]. Η επιχειρηματολογία περί των κοιτασμάτων αυτών στοχεύει να πείσει ότι η υψηλή αγοραία αξία τους θα δημιουργήσει έσοδα και θέσεις εργασίας προς όφελος των δύο κρατών. Εδώ ακριβώς συναντιούνται τα υλικά συμφέροντα του ελληνικού κράτους με εκείνα των υποστη-

[8] Δεν υποστηρίζουμε πως τα μέσα μαζικής πληροφόρησης είναι τόσο ισχυρά, ούτε πως οι ανθρώπινες κοινωνίες και οι σχέσεις τους είναι τόσο μονόπλευρες, ώστε να αρκεί μια μιντιακή εκστρατεία για να πείσει ή να εντυπωσιάσει καθολικά έναν πληθυσμό. Ωστόσο, η συγκεκριμένη μιντιακή κάλυψη του ζητήματος έχει κρατική πριμοδότηση, ποικιλία στα μέσα και επιμελή παρουσία στη δημόσια σφαίρα τα τελευταία χρόνια. Και συν τοις άλλοις, ίσως δε στοχεύει μόνο να πείσει ή να εντυπωσιάσει τους πάντες –των διαφωνούντων συμπεριλαμβανομένων– αλλά έναν "επαρκή" αριθμό από όσους έχουν τη προδιάθεση να πειστούν ή να εντυπωσιαστούν. Το κριτήριο για τον καθορισμό του "επαρκούς" αναπτύσσεται παρακάτω.

[9] Το κοίτασμα για το οποίο γίνεται ο μεγαλύτερος ντόρος ονομάζεται "Αφροδίτη" και βρίσκεται στο "οικόπεδο 12" της "ελληνοκυπριακής" ΑΟΖ.

ρικτών του στο εσωτερικό της κοινωνίας. Ωστόσο, πρόκειται για μια καθαρά μιντιακή συνάντηση διότι η αγοραία αξία ενός πετρελαϊκού κοιτάσματος εξαρτάται από την ποσότητά του στο υπέδαφος που είναι τεχνολογικά εφικτό, οικονομικά συμφέρον και πολιτικά επιτρεπτό να εξαχθεί. Η αλήθεια είναι ότι οι αναφορές που βρήκαμε στον διεθνή τύπο για τα κοιτάσματα των "ελληνικών" και "ελληνοκυπριακών" ΑΟΖ ήταν μετριοπαθέστατες, τουλάχιστον με βάση την οικονομική, τεχνολογική και πολιτική πραγματικότητα που επικρατεί μέχρι στιγμής[10]. Εν ολίγοις, η πρεμούρα για την οικονομική αξία των κοιτασμάτων αυτών είναι ένα ζήτημα που αφορά αποκλειστικά τα ελληνικά μίντια και εξυπηρετεί την παραπάνω πολιτική σκοπιμότητα, δηλαδή την πρόσδεση των υλικών συμφερόντων ενός κομματιού του ντόπιου πληθυσμού με τις επεκτατικές βλέψεις του ελληνικού κράτους.

Και αν τα ενεργειακά κοιτάσματα στον διεκδικούμενο θαλάσσιο χώρο είναι αμφίβολης οικονομικής αξίας βραχυπρόθεσμα, ο διεκδικούμενος θαλάσσιος χώρος καθαυτός έχει αναμφισβήτητη γεωπολιτική αξία για το ελληνικό κράτος στο παρόν. Γεωπολιτικά, ένας χώρος μπορεί να έχει αξία ακόμη και ως πέρασμα και, όπως είπαμε πιο πάνω, η τυχόν ευτυχής κατάληξη των επιδιώξεων του ελληνικού κράτους θα κατέληγε στη δημιουργία μιας ενιαίας χωρικά, οικονομικά και στρατιωτικά ζώνης ελεγχόμενης από τέσσερα συμμαχικά κράτη (βλ. εικόνα σελ. 42). Η ζώνη αυτή θα δημιουργούσε ένα πέρασμα προς τη Μέση Ανατολή ελεγχόμενο από δυνάμεις με κοινό –προς το παρόν– προσανατολισμό συμφερόντων[11]. Το ελληνικό κράτος –που είναι ολόκληρο ένα οικόπεδο με υψηλή γεωπολιτική αξία– από την ίδρυσή του φροντίζει να κεφαλαιοποιεί τη νευραλγική θέση του τοποθετούμενο καταλλήλως εντός των διακρατικών συγκρούσεων της περιοχής για την εξασφάλιση εδαφικών, οικονομικών και κάθε είδους πολιτικών ανταλλαγμάτων. Και αν (λέμε αν!) στην παρούσα συγκυρία επιδιώξει πάλι να βελτιώσει τις τύχες του εν μέσω της κρίσης μέσω της ανάμειξης σε μια διακρατική σύγκρουση, τότε το ζήτημα των ΑΟΖ είναι προνομιακό. Και λέμε πως είναι προνομιακό επειδή αφορά σε άλλα τρία κράτη της περιοχής ανταγωνιστικά προς το τουρκικό (η μονομερής ελληνοτουρκική σύγκρουση προφανώς δε γοητεύει), επειδή αφορά σε θαλάσσιες διεκδικήσεις επί των οποίων υπάρχει σχετική συνεκτικότητα άποψης στον ντόπιο πληθυσμό (όπως εξηγήθηκε παραπάνω)[12] και επειδή μια τυχόν ευτυχής εξέλιξη θα προικίσει το ελληνικό κράτος με έναν θαλάσσιο χώρο που θα έχει πολλαπλάσιες δυνατότητες έναντι ακόμα και των συμμάχων του. Για εμάς λοιπόν, είναι πιο ασφαλές να εστιάζουμε στη γεωπολιτική σημασία των κινήσεων του ελληνικού κράτους στο ζήτημα της διαμάχης για τη

[10] Όπως είπαμε, η αξία ενός κοιτάσματος πετρελαίου ή φυσικού αερίου δεν είναι μόνο γεωλογικό ζήτημα, αλλά (κυρίως) οικονομικό, τεχνολογικό και πολιτικό. Και αυτά είναι κυμαινόμενα μεγέθη.

[11] Το κλείσιμο του εντύπου συμπίπτει με την τριμερή διακήρυξη Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου της απόφασης για τον από κοινού καθορισμό των ΑΟΖ τους.

[12] Αυτό εξυπηρετεί η εξασφάλιση υποστήριξης στα επεκτατικά σχέδια του κράτους από ένα επαρκές κομμάτι του πληθυσμού: ένας πόλεμος αποτελεί το ύστατο τεστ συνοχής μιας κρατικής δομής.

χάραξη των ΑΟΖ (που μπορεί να γίνεται αντιληπτό ως ζήτημα "χάραξης θαλάσσιων συνόρων") και στη γεωστρατηγική αξία αυτών των κινήσεων εν μέσω των διακρατικών ανταγωνισμών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Φυσικά και δεν υποστηρίζουμε κάποια ντετερμινιστική γραμμικότητα στις μελλοντικές επιλογές του ελληνικού κράτους. Αναλύουμε απλώς τις συνιστώσες του ζητήματος του ανταγωνισμού επί των ΑΟΖ και εξετάζουμε τα ενδεχόμενα. Προς το παρόν, η επιμέλεια στις τετριμμένες κινήσεις του ΑΟΖ-ικού ανταγωνισμού (διμερείς συναντήσεις όπου συμφωνείται η διαφωνία, στρατιωτικές ασκήσεις και ερευνητικές αποστολές άνευ αδείας, καταγγελτικές συνεντεύξεις τύπου του ΥΠ.ΕΞ.) είναι μια απαραίτητη δουλειά "μυρμηγκιού" που πρέπει να γίνεται και δεν μπορεί να αποφευχθεί στην παρούσα φάση των διακρατικών ανταγωνισμών. Τη στιγμή που ολόκληρος ο πλανήτης μοιάζει με μια σκακιέρα που έχει πάρει φωτιά, κανείς δε βιάζεται να πάρει οριστικές αποφάσεις ή να επιλέξει δρόμους από τους οποίους ενδεχομένως δε θα υπάρχει γυρισμός αν δεν εξασφαλίσει μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας. Από τη μια πλευρά, η φαινομενολογία του τετριμμένου των κινήσεων του ελληνικού κράτους δείχνει ότι δεν έχει έρθει ακόμα η ώρα για αποφάσεις. Από την άλλη όμως, η επαναληπτικότητα του τετριμμένου δείχνει ότι θέλει να βρίσκεται στο μονοπάτι εκείνο όπου θα χρειαστεί κάποια στιγμή να πάρει τέτοιες αποφάσεις. Και εννοούμε αποφάσεις σχετικές με χώρο και με πόλεμο.

<u>Βιβλιογραφία</u>

Ιωάννης Λουκάς, *Η γεωπολιτική.*

Antifa - πόλεμος ενάντια στο φόβο, τ.18, *Mare Nostrum και ελληνικός ιμπεριαλισμός.*

Antifa - πόλεμος ενάντια στο φόβο, τ.36, *Αποκλειστικές οικονομικές ζώνες και κανόνια.*

Βιομηχανικό κεφάλαιο, εργατικοί αγώνες και η γέννηση της σύγχρονης πολεοδομίας

Το παλιό Παρίσι δεν υπάρχει πια (αλλάζει πιο γρήγορα,
αλίμονο, η μορφή μιας πόλης απ' την καρδιά ενός θνητού)
[...]
Αλλάζει το Παρίσι! Κι όμως, ούτε μια σταλιά μέσα στη μελαγχολία μου
δε μετάλλαξε! Κτίρια ολοκαίνουρια, κολόνες, σκαλωσιές,
παλιά προάστια, όλα γίνονται για μένα αλληγορία
κι οι λατρεμένες μνήμες είναι κι απ' τα βράχια πιο βαριές.

Σαρλ Μπωντλαίρ, Τα Ανθη του Κακού (1857)

1

Η προκαπιταλιστική πόλη δεν υποβιβάστηκε ποτέ σε έναν απλό χώρο διεξαγωγής εμπορικών συναλλαγών και χειροτεχνικών ή βιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Η μορφή της δεν καθορίζεται μηχανιστικά από τις κυρίαρχες οικονομικές σχέσεις αλλά επηρεάζεται επίσης από πολιτικούς, στρατιωτικούς, θρησκευτικούς και άλλους πολιτισμικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, οι συνοικίες όπου διαμένουν οι πολίτες της κλασικής Αθήνας περιγράφονται ως ένας χαοτικός λαβύρινθος στενών δρόμων που συνδέουν ένα σωρό φτωχών σπιτιών χτισμένων από άψητα τούβλα, λάσπη, κεραμίδια και καλάμια (Μάμφορντ). Με δεδομένη τη δόξα και τον πλούτο της αρχαίας Αθήνας, μια τέτοια εικόνα φαντάζει παράδοξη και δε συνάδει με τα περίλαμπρα οικοδομήματα της Ακρόπολης. Ωστόσο, αυτή η φαινομενική αντίφαση ερμηνεύεται από το γεγονός ότι ο δημόσιος πολιτικός βίος (που εκτυλίσσεται στη μεγάλη πλατεία της Αγοράς γύρω από την Ακρόπολη) αποτελεί το επίκεντρο της Αθηναϊκής πόλης-κράτους και η ιδιώτευση στη μοναξιά του σπιτιού αντιμετωπίζεται με περιφρόνηση. Την ίδια περίοδο, ακόμα και η έμφαση της Ιπποδάμειας αρχιτεκτονικής στην τριαδική συνοχή πρέπει να αποδοθεί μάλλον στην επιρ-

ροή της Πυθαγόρειας μυστικιστικής κοσμολογίας παρά σε μια στενή επιδίωξη να εξυπηρετηθούν οι οικονομικές λειτουργίες της πόλης[1]. Παρόμοια, η αρχιτεκτονική των παλιών πόλεων στην Ινδία (που αποτυπώνεται στη θέση του ναού και των ανακτόρων, στα τείχη των συνοικιών, στον αριθμό των πυλών κ.λπ.) αντανακλά τη Βουδιστική κοσμοαντίληψη που εκφράζεται από τη θρησκευτική ομάδα των Τζάινας (Γκάτκιντ). Τα τείχη που περιβάλλουν τη μεσαιωνική κομμούνα διασφαλίζουν την αμυντική οχύρωση της πόλης, ενώ τα ελικοειδή δρομάκια και η ποικιλία της κτιριακής αρχιτεκτονικής προδίδουν μια έμφαση στην ποιότητα και στη λεπτομέρεια που υποδηλώνουν την πρώιμη ανάδυση της ανεξάρτητης ατομικότητας σε αντιπαραβολή με τον ενωτικό φεουδαρχικό κόσμο. Αργότερα, η Αναγεννησιακή αρχιτεκτονική επιδιώκει να συμμορφωθεί με τη δομή του θεϊκού μοντέλου που συνδέεται με τη χριστιανική κοσμοαντίληψη και η ενοποιημένη μορφή Μπαρόκ εκφράζει το δεσποτισμό και την άκαμπτη κοινωνική ιεραρχία που διέπουν τις αρχοντικές πόλεις του 17ου και του 18ου αιώνα. Μέχρι τον 19ο αιώνα, η φυσιογνωμία της πόλης προσδιορίζεται με σχετικά αυθόρμητο τρόπο από το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που την διέπουν και η πολεοδομία δεν έχει εμφανιστεί ακόμα στο προσκήνιο της ιστορίας ως διακριτός επιστημονικός κλάδος.

2

Στην Αγγλία, η Βιομηχανική Επανάσταση (που κορυφώνεται κατά την περίοδο 1760-1840) επιφέρει μια ριζική αλλαγή του αστικού τοπίου. Η αύξηση του ανταγωνισμού ανάμεσα στις συντεχνίες ενισχύει τα κίνητρα για μια σειρά εφευρέσεων (ιδίως στην υφαντουργική βιομηχανία) που αποσκοπούν στην αύξηση της παραγωγικότητας και στη μείωση του κόστους παραγωγής. Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη – που επιταχύνεται επίσης από τη χρήση της υδραυλικής ενέργειας και τη λειτουργία των πρώτων ατμομηχανών – οδηγεί στη μηχανοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και στον ολοένα εντατικότερο καταμερισμό της εργασίας στις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες. Στο μεταξύ, η περίφραξη των κοινοτικών γαιών της υπαίθρου από την αριστοκρατία και η μετατροπή τους σε ιδιωτικά αγροκτήματα υποχρεώνει τους φτωχούς χωρικούς να συρρεύσουν μαζικά στα αστικά κέντρα, όπου προσπαθούν με κάθε τρόπο να επιβιώσουν. Αυτό το άφθονο απόθεμα εργατικής δύναμης συγκεντρώνεται στα νεόδμητα καπιταλιστικά εργοστάσια, όπου αναγκάζεται να δουλέψει κάτω από συνθήκες άγριας εκμετάλλευσης και υπό την άμεση εποπτεία των βιομηχάνων. Καθώς οι κατοικίες των εργατών χτίζονται γύρω από τα εργοστάσια, καινούριες πόλεις αναδύονται και πολλές από τις ήδη υπάρχουσες εξαπλώνονται ταχύτατα πέρα από τα παλιά τους όρια. Οι αυξημένες απαιτήσεις του εμπορίου οδηγούν στην αναβάθμιση των επικοινωνιακών οδών (με τη δημιουργία νέων δρόμων, λιμανιών, πλωτών καναλιών και σιδηροδρομικών γραμμών), οι οποίες συγκλίνουν στις βιομηχανικές πόλεις και συμβάλλουν στην περαιτέρω γιγάντωσή τους.

[1] Ο Ιππόδαμος ο Μιλήσιος (498-408 π.Χ.) θεωρείται ο "πατέρας της πολεοδομίας", καθώς ανέλαβε την πολεοδομική μελέτη του Πειραιά που χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για το σχεδιασμό ενός πλήθους Ελληνικών αποικιών κατά την ακμάζουσα κλασική περίοδο.

3

Η πρώτη φάση ανάπτυξης της βιομηχανικής πόλης (που διαρκεί μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα) συντελείται κάτω από την ιδεολογική ηγεμονία του φιλελευθερισμού. Είναι η περίοδος όπου ο Ανταμ Σμιθ διατυπώνει την περίφημη θέση του για το "αόρατο χέρι της αγοράς", υποστηρίζοντας ότι η ελεύθερη λειτουργία του ανταγωνισμού στην οικονομία και η ανεμπόδιστη επιδίωξη του προσωπικού συμφέροντος εκ μέρους των ατόμων και των επιχειρήσεων θα οδηγήσουν στο καλύτερο δυνατό κοινωνικό αποτέλεσμα. Η θεωρία του Μάλθους για την πληθυσμιακή αύξηση απορρίπτει ως άχρηστο κάθε νόμο για την ανακούφιση της φτώχειας, ενώ η κλασική πραγματεία του Ρικάρντο για την πολιτική οικονομία υποστηρίζει ανεπιφύλακτα την κατάργηση των φόρων και των δασμολογικών περιορισμών. Σε αυτό το ιστορικό πλαίσιο κυριαρχίας του laissez-faire καπιταλισμού, τα χαρακτηριστικά των μεγάλων πόλεων (όπως το Λονδίνο, το Μάντσεστερ, το Δουβλίνο, το Εδιμβούργο κ.λπ.) διαμορφώνονται εξολοκλήρου από την ιδιωτική πρωτοβουλία χωρίς καμία κρατική παρέμβαση ή πολεοδομικό σχεδιασμό. Οι εργατικές κατοικίες χτίζονται από ιδιώτες κερδοσκόπους (jerry builders), οι οποίοι ελαχιστοποιούν το κόστος κατασκευής διατηρώντας την ποιότητα των σπιτιών στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο. Οι υποδομές υγιεινής είναι σχεδόν ανύπαρκτες, ενώ το νερό των ποταμών και ο αέρας μολύνονται από τα απόβλητα και την καπνιά των παρακείμενων εργοστασίων. Οι συνθήκες διαβίωσης επιδεινώνονται από την εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Αγγλία μέχρι τη νίκη επί του Γαλλικού στρατού στο Βατερλώ το 1815. Ο νεαρός Ενγκελς περιγράφει με αποτροπιασμό την εξαθλίωση και το πολεοδομικό χάος που εξακολουθούν να επικρατούν στις εργατικές συνοικίες του Μάντσεστερ το 1845. Οι επιδημίες χολέρας που ξεσπάνε κατά τις δεκαετίες του 1830 και του 1840 οδηγούν συχνά στην προσωρινή εκκένωση και απολύμανση των μολυσμένων περιοχών από τις υγειονομικές αρχές που, ωστόσο, παραμένουν απρόθυμες να αναλάβουν ριζικά μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης. Τα μυθιστορήματα του Ντίκενς (όπως "Οι Περιπέτειες του Ολιβερ Τουίστ") αποτυπώνουν με γλαφυρότητα τις τρομακτικές κοινωνικές αντιθέσεις που χαρακτηρίζουν το Λονδίνο εκείνης της εποχής.

Τραγουδάω για την πόλη του Μάντσεστερ
Οπου ανθίζουν οι τέχνες και οι επιστήμες
Οπου ο καπνός από τις τσιμινιέρες
Κάνει τον αέρα τόσο μαύρο
Τόσο πυκνό και τόσο θρεπτικό
Και τα παιδιά που δουλεύουν
Δεν μπορούν ν' αναπνεύσουν
Αλήθεια μου έρχεται να τρελαθώ
Οταν ακούω τον κόσμο να λέει
Το Μάντσεστερ γίνεται κάθε μέρα καλύτερο.

Λαϊκό τραγούδι του 19ου αιώνα.

4

Καθώς το προλεταριάτο των βιομηχανικών πόλεων αρχίζει σταδιακά να οργανώνεται ως συνειδητό ταξικό υποκείμενο, το μοιρολατρικό πνεύμα της παθητικής υπο-

ταγής μετασχηματίζεται σε μια διάθεση εξέγερσης που εμπνέεται από τις νέες ριζοσπαστικές θεωρίες και προσανατολίζεται στη διεκδίκηση βαθιών κοινωνικών αλλαγών. Καθόλου τυχαία, το πρώτο σοβαρό επεισόδιο λαμβάνει χώρα στο Πίτερλο του Μάντσεστερ. Στις 16 Αυγούστου 1819, ένα πλήθος 60.000 ατόμων συγκεντρώνεται στην πλατεία του Αγίου Πέτρου και διαδηλώνει ενάντια στο τυραννικό καθεστώς εκμετάλλευσης που έχει επιβληθεί από τους ευγενείς και τους βιομηχάνους. Η έφιππη αστυνομία επιτίθεται στη διαδήλωση και αρχίζει να πυροβολεί ενάντια στο συγκεντρωμένο πλήθος, αφήνοντας πίσω της τουλάχιστον έντεκα νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες. Η σφαγή του Πίτερλο και οι αγώνες που ακολουθούν τα επόμενα χρόνια (με αποκορύφωμα τις διαδηλώσεις του 1842 και του 1848 υπό την ηγεσία των χαρτιστών[2]) φέρνουν στο προσκήνιο τα εγγενή μειονεκτήματα της φιλελεύθερης πόλης. Οι έντονες πολιτικές και ιδεολογικές ζυμώσεις εκείνης της περιόδου αποκρυσταλλώνονται τελικά σε δύο αντιτιθέμενες απόψεις. Η πρώτη άποψη διατυπώνεται από τους εκπροσώπους του ουτοπικού σοσιαλισμού (Οουεν, Σαιν-Σιμόν, Φουριέ κ.λπ.), οι οποίοι προτείνουν την έξοδο από τις υπάρχουσες πόλεις και την πειραματική δημιουργία εναλλακτικών κοινοτήτων που θα αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες προς όφελος της εργατικής τάξης. Η δεύτερη άποψη εκφράζεται από τα περισσότερα εργατικά κόμματα και υποστηρίζει την ανάληψη μεταρρυθμιστικών προσπαθειών προκειμένου να διορθωθούν τα επιμέρους προβλήματα εντός των υφιστάμενων πόλεων, ξεκινώντας από τον τομέα της υγιεινής και προχωρώντας σταδιακά σε μια ευρύτερη απόπειρα πολεοδομικού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό, η γέννηση της σύγχρονης πολεοδομίας συνδέεται άρρηκτα με τους εργατικούς αγώνες του 19ου αιώνα που αναγκάζουν τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να εγκαταλείψουν σταδιακά το φιλελεύθερο δόγμα της μη-επέμβασης στην αγοραία οικονομία (Μπενέβολο).

Ζωγραφική απεικόνιση της σφαγής του Πίτερλο (1819).
Δημοσιεύτηκε από τον Αγγλο εκδότη
Ρίτσαρντ Καρλάιλ (Richard Carlile).

[2] Ο χαρτισμός υπήρξε ένα μαζικό κίνημα της εργατικής τάξης που διεκδίκησε πολιτικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά την περίοδο 1838-1850. Πήρε το όνομά του από το προγραμματικό κείμενο που τιτλοφορήθηκε "Χάρτης του Λαού" και καθόρισε τους βασικούς στόχους του κινήματος. Μετά τις τεράστιες διαδηλώσεις του 1848 στο Λονδίνο και σε άλλες πόλεις της Αγγλίας, ο χαρτισμός άρχισε να παρακμάζει εξαιτίας της κρατικής καταστολής και ενός πλήθους εσωτερικών διαφωνιών.

5

Η Αγγλική κυβέρνηση αρχίζει να παρεμβαίνει ήδη από το 1820 για την ενοποίηση του οδικού δικτύου και των καινούριων σιδηροδρομικών γραμμών. Ωστόσο, οι πρώτες αποφασιστικές πολεοδομικές παρεμβάσεις έρχονται μετά τις επιδημίες χολέρας του 1831, οι οποίες καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών υγιεινής στις εργατικές συνοικίες των πόλεων. Ο Νόμος των Φτωχών ψηφίζεται το 1834 και προβλέπει τη δημιουργία ειδικών κατοικιών για τους ανέργους διευκρινίζοντας, ωστόσο, ότι «η ζωή για τους κατοίκους εκεί πρέπει να γίνεται πιο δυσάρεστη κι από τη ζωή των δυστυχέστερων εργαζομένων». Στα προάστια, ιδρύονται περιφερειακά γραφεία που αναλαμβάνουν τον εμβολιασμό του πληθυσμού και την ιατρική περίθαλψη των φτωχών. Το 1835, οι δημοτικές αρχές αναλαμβάνουν τη φροντίδα για το φωτισμό, τη λιθόστρωση των δρόμων, τις αποχετεύσεις, την ύδρευση και την εφαρμογή των οικοδομικών κανονισμών. Ο νόμος του 1844 για το Λονδίνο καθιερώνει ορισμένες ελάχιστες απαιτήσεις υγιεινής που πρέπει να τηρούνται από κάθε κατοικία προς ενοικίαση. Ο πρώτος νόμος για τη Δημόσια Υγεία ψηφίζεται το 1848 και εισάγει σημαντικούς περιορισμούς στην άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, προκαλώντας τις σφοδρές αντιδράσεις των φιλελευθέρων. Το περιοδικό Economist θρηνεί για την ψήφιση του νέου νόμου, υποστηρίζοντας ότι *«η δυστυχία είναι ένα κληροδότημα της φύσης που δεν μπορεί να εξαλειφθεί και οι ανυπόμονες προσπάθειες των φιλάνθρωπων να την εξαφανίσουν από τον κόσμο φέρνουν πάντα περισσότερο κακό παρά καλό»*.

6

Στη Γαλλία, οι συνέπειες της αστικοποίησης και της εκβιομηχάνισης εκδηλώνονται με σχετική καθυστέρηση. Επιπλέον, η μοναρχία της Ορλεάνης (1830-1848) αρνείται να εφαρμόσει οποιαδήποτε πολεοδομική μεταρρύθμιση που θα μπορούσε να θίξει τα συμφέροντα της φιλελεύθερης αστικής τάξης. Παρόλα αυτά, το 1831 ο Λουδοβίκος Φίλιππος ιδρύει το πρώτο Υπουργείο Δημόσιων Εργων και εισάγει μια καινούρια νομοθεσία που διευκολύνει την απαλλοτρίωση ιδιωτικών περιουσιών για την πραγματοποίηση έργων μεγάλης κλίμακας. Το 1843, οι σοσιαλιστές του Λουί Μπλαν συμμαχούν με τους ριζοσπάστες δημοκράτες προκειμένου να ανατρέψουν το μοναρχικό καθεστώς. Η επανάσταση που ξεσπάει το Φλεβάρη του 1848 καταλύει τη μοναρχία και εγκαθιδρύει την εφήμερη Δεύτερη Γαλλική Δημοκρατία. Η εκλεγμένη προσωρινή κυβέρνηση αναγνωρίζει το "δικαίωμα στην εργασία" και θεσμοθετεί τα "Εθνικά Εργαστήρια" για τους ανέργους, σύμφωνα με τις προγραμματικές απαιτήσεις των σοσιαλιστών. Ωστόσο, η μετέπειτα συντηρητική στροφή της κυβέρνησης οδηγεί σε μια νέα εργατική εξέγερση τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Η εξέγερση πνίγεται στο αίμα και, το Δεκέμβριο, ο Λουδοβίκος Ναπολέων εκλέγεται πρόεδρος της δημοκρατίας. Τέσσερα χρόνια αργότερα, ο Ναπολέων διαλύει την εκλεγμένη εθνοσυνέλευση και ανακηρύσσει τη Δεύτερη Γαλλική Αυτοκρατορία. Εν μέσω αυτών των εξελίξεων, ο Μαρξ στηλιτεύει τις αυταπάτες των Γάλλων σοσιαλιστών για τη δημιουργία κοινού μετώπου με τα δημοκρατικά αστικά κόμματα. Στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο που κυκλοφορεί σχεδόν ταυτόχρονα με την επανάσταση του Φλεβάρη, οι Μαρξ-Ενγκελς δεν παραβλέπουν τη σημασία των αγώνων «για τους άμεσους σκοπούς της εργατικής

τάξης» αλλά εστιάζουν αναμφίβολα στα ευρύτερα ζητήματα που συνδέονται με την ανατροπή της αστικής πολιτικής εξουσίας και την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας. Ασκούν επίσης αυστηρή κριτική στα πολεοδομικά πειράματα των ουτοπικών σοσιαλιστών, οι οποίοι «αποκρούουν κάθε επαναστατική πολιτική δράση της εργατικής τάξης και ονειρεύονται πως θα πραγματοποιήσουν το σκοπό τους με την πειραματική δημιουργία αποικιών και απομονωμένων φαλανστηρίων που πάντα αποτυχαίνουν». Κάτω από την ισχυρή επιρροή του Μαρξ, το εργατικό κίνημα επικεντρώνεται στον ευρύτερο αγώνα για την κατάληψη της εξουσίας κι εγκαταλείπει σταδιακά την ενασχόλησή του με τα επιμέρους προβλήματα της πόλης. Επικυρώνοντας αυτόν τον προσανατολισμό, ο Ενγκελς γράφει το 1872 μια σειρά άρθρων όπου υποστηρίζει ότι το ζήτημα της εργατικής κατοικίας θα μπορέσει να λυθεί ριζικά μόνο με την κατάργηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

7

Μετά την αποστασιοποίηση της ριζοσπαστικής θεωρίας από την πολεοδομική έρευνα και κάτω από το βάρος της εντεινόμενης κρατικής καταστολής, ο χωροταξικός σχεδιασμός των πόλεων τίθεται κάτω από την αποκλειστική επιρροή της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας και ενσαρκώνεται από ένα σύνολο τεχνοκρατών που μεριμνούν για τη σταθεροποίηση των αυταρχικών Ευρωπαϊκών καθεστώτων. Ο Ναπολέων Γ΄ στη Γαλλία, ο Μπίσμαρκ στη Γερμανία και οι Τόρις στην Αγγλία εφαρμόζουν μια σειρά χωροταξικών μεταρρυθμίσεων με σκοπό να αποτρέψουν την εκδήλωση νέων επαναστατικών κινημάτων στις μεγάλες πόλεις. Η πολεοδομία μετατρέπεται σε έναν διαχωρισμένο κλάδο ειδικών που υπηρετούν την κρατική εξουσία κι εκπίπτει σε μια απλή ιδεολογία, καθώς αρνείται να συνδέσει την επίλυση των προβλημάτων της πόλης με έναν ριζικό μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ο Ναπολέων Γ΄ αναθέτει στο βαρόνο Οσμάν την εκπόνηση ενός σχεδίου για την ανοικοδόμηση του Παρισιού. Ο Οσμάν (που διετέλεσε νομάρχης της περιφέρειας του Σηκουάνα κατά την περίοδο 1853-69) συστρατεύεται πρόθυμα με τη νέα αυτοκρατορική εξουσία και διακηρύττει με σαφήνεια ότι «οι άνθρωποι της αταξίας δεν πρέπει να περιμένουν καμία επιείκεια». Στα μέσα της δεκαετίας του 1850, το οδικό δίκτυο του Παρισιού αρχίζει να μετασχηματίζεται ριζικά. Τα στενά σοκάκια της πόλης (που χρησιμοποιούνταν από τους επαναστάτες για τη δημιουργία οδοφραγμάτων) αντικαθίστανται από πλατιές κι ευθείες λεωφόρους, οι οποίες διευκολύνουν τη μετακίνηση των στρατευμάτων για την καταστολή των εξεγέρσεων. Αυτή η πολεοδομική αναδιάρθρωση θα έχει κρίσιμη συμβολή στη συντριβή της Παρισινής Κομμούνας από τα στρατεύματα του Θιέρσου το 1871. Την ίδια περίοδο, αντίστοιχες αλλαγές συμβαίνουν και σε άλλα Ευρωπαϊκά αστικά κέντρα όπως η Βαρκελώνη, η Βιέννη, το Μιλάνο, οι Βρυξέλλες κ.λπ.

8

Για την εκπλήρωση των πολεοδομικών μεταβολών στο Παρίσι, ο Οσμάν χρησιμοποιεί το νόμο του 1850 που επιτρέπει την απαλλοτρίωση ιδιωτικών περιουσιών γύρω από τις περιοχές των σχεδιαζόμενων έργων. Ωστόσο, μετά την κατασκευή των νέων οδικών αρτηριών το Συμβούλιο του Κράτους αποφασίζει να επιστρέψει τα οι-

κόπεδα στους αρχικούς ιδιοκτήτες, οι οποίοι επωφελούνται σε μεγάλο βαθμό από την αναβαθμισμένη αξία τους. Υπό το πρίσμα αυτών των νομικών διενέξεων και συμβιβασμών, η μεταφιλελεύθερη πόλη του Οσμάν αποτελεί το έδαφος που συνέχει το απολυταρχικό κράτος με την κυρίαρχη αστική τάξη και ενσαρκώνει την εύθραυστη ισορροπία μεταξύ του κρατικού ελέγχου και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Οι δημόσιοι χώροι (δρόμοι, πεζοδρόμια, θέατρα κ.λπ.) διαχωρίζονται πλέον με σαφήνεια από τους ιδιωτικούς χώρους της πόλης (σπίτια, γραφεία, εργαστήρια κ.λπ.). Αυτή η αυστηρή διάκριση έρχεται σε αντίθεση με τη φυσιογνωμία της παραδοσιακής μεσαιωνικής κοινότητας. Το άνοιγμα των μεγάλων λεωφόρων καταστρέφει το παλιό κέντρο, με εξαίρεση ορισμένα κτίρια που διατηρούνται ως απομονωμένα "μνημεία κάλλους" και υποδηλώνουν στο εξής το διαχωρισμό της τέχνης από την καθημερινή ζωή της πόλης. Ταυτόχρονα, η εκδικητική ισοπέδωση της αρχαίας πόλης καταδικάζει στη λήθη τα επαναστατικά κινήματα του παρελθόντος, τα οποία εδράζονταν ακριβώς στις λαβυρινθώδεις παλιές συνοικίες που παρέμεναν σταθερά φορτισμένες με έναν άνεμο ελευθερίας και ανυποταξίας. Η αγανάκτηση πολλών διανοουμένων απέναντι στη χυδαία συμμετρία του νέου αστικού χώρου και η νοσταλγική ανάμνηση της παραδοσιακής πόλης εκδηλώνονται, για παράδειγμα, στα μυθιστορήματα του Μπαλζάκ και του Ουγκώ. Στα "Άνθη του Κακού", ο Μπωντλαίρ εκφράζει τη μελαγχολική του διάθεση για το παλιό Παρίσι που χάνεται καθώς τα έργα του Οσμάν αλλάζουν την εικόνα της πόλης με φρενήρη ταχύτητα. Πραγματικά, οι πρώτες αντιδράσεις ενάντια στην ωμότητα του καινούριου αστικού τοπίου θα προέλθουν από το χώρο της τέχνης. Οι ιμπρεσιονιστές ζωγράφοι (Μανέ, Πισαρό, Μονέ κ.λπ.) και οι πρόδρομοι του εξπρεσιονισμού (Βαν Γκογκ, Γκωγκέν, Σεζάν κ.λπ.) εκδηλώνουν την αποστροφή τους για την εξωτερική πραγματικότητα που τους περιβάλλει και πειραματίζονται με νέους συνδυασμούς μορφών και χρωμάτων. Στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, αυτά τα καλλιτεχνικά ρεύματα πολλαπλασιάζονται κι ενισχύονται από τη συνάντησή τους με πρωτοπόρους αρχιτέκτονες που επιδιώκουν να χρησιμοποιήσουν τις νέες επιστημονικές μεθόδους για να τροποποιήσουν το περιβάλλον της καθημερινής ζωής στις πόλεις. Προϊόν αυτής της συνάντησης είναι το κίνημα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής, το οποίο εκπροσωπείται αρχικά από τη σχολή του Μπάουχαους στη Γερμανία μετά το τέλος του 1ου παγκόσμιου πολέμου. Τα χαρακτηριστικά αυτού του κινήματος, η ιστορική του εξέλιξη και η κριτική που άρχισε να δέχεται στα τέλη της δεκαετίας του 1950 από διάφορες ριζοσπαστικές ομάδες (και ιδίως από την Καταστασιακή Διεθνή) θα μας απασχολήσουν εκτενέστερα στο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Leonardo Benevolo, *Η Πόλη στην Ευρώπη.*
Leonardo Benevolo, *Η Κοινωνική Προέλευση της Σύγχρονης Πολεοδομίας.*
Murray Bookchin, *Τα Ορια της Πόλης.*
Friedrich Engels, *Η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία.*
Friedrich Engels, *Για το Ζήτημα της Κατοικίας.*
Erwin Gutkind, *Το Λυκόφως των Πόλεων.*
Karl Marx, *Οι Ταξικοί Αγώνες στη Γαλλία από το 1848 ως το 1850.*
Lewis Mumford, *Η Πόλη στην Ιστορία.*

καφεπαντοπωλείον «η μοναξιά»...

Το ορεινό χωριό των Κορακάδων στην Κέρκυρα εγκαταλείφθηκε τη δεκαετία του 1970 έπειτα από κατολισθήσεις που συνέβησαν στην περιοχή. Οι κάτοικοί του αναγκάστηκαν από την τότε κυβέρνηση να μεταφερθούν στον παραθαλάσσιο οικισμό του Πετριτή στους πρόποδες του βουνού. Κι έτσι, οι παροπλισμένοι Σαρακηνοί πειρατές (όπως θέλει η Ιστορία τους πρώτους κάτοικους του χωριού), που έχτισαν τα σπίτια τους ορεινά προκειμένου να αποφεύγουν τις πειρατικές επιθέσεις, επέστρεψαν στη θάλασσα, αυτή τη φορά ως ψαράδες. Μονάχα δύο-τρεις οικογένειες αρνήθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, κληρονομώντας στο σήμερα μια χούφτα ηλικιωμένων, ζωντανών μέσα σε ένα χωριό νεκρό, με τη μνήμη να δακρύζει στη μοναξιά του πρωινού καφέ…

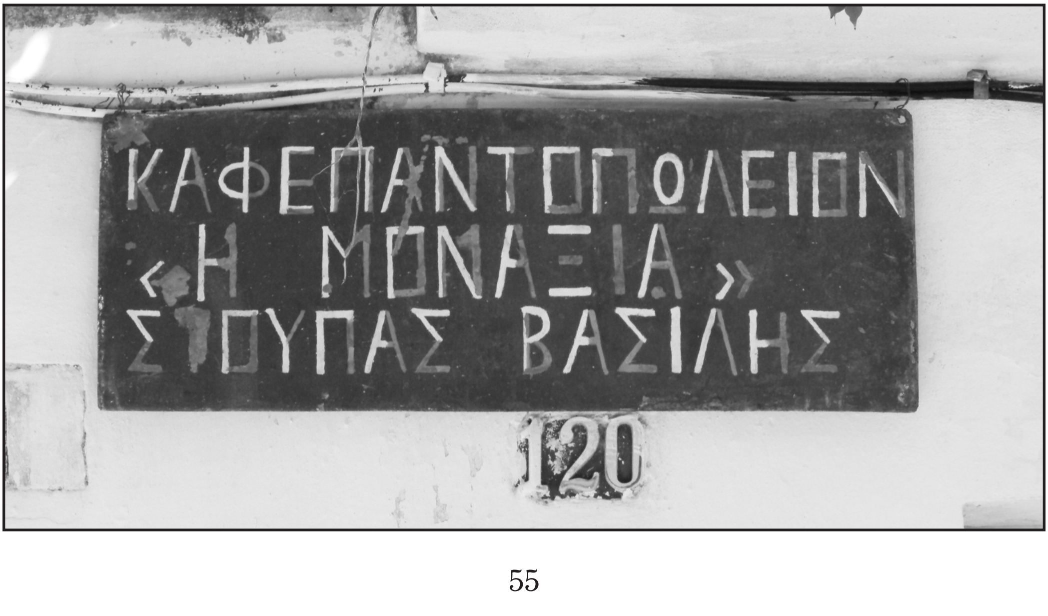

«Το παράξενο, όντως, εδώ στην πρωτεύουσα της αιώνιας νιότης, του ατέλειωτου καλοκαιριού και τα λοιπά, ο φόβος να κυριεύει και πάλι την πόλη όπως τις παλιές εκείνες μέρες – με τις μαύρες λίστες του Χόλιγουντ, που δεν τις θυμάσαι, και τις ταραχές στο Γουάτς, που τις θυμάσαι – εξαπλώνεται σαν αίμα μέσα σε πισίνα, ώσπου καταλαμβάνει όλο τον όγκο της ημέρας. Και μετά ίσως εμφανίζεται κάποια παιχνιδιάρα ψυχή μ' έναν κουβά πιράνχας, τα ρίχνει μέσα στην πισίνα κι εκείνα αμέσως γεύονται το αίμα. Κολυμπάνε ολόγυρα ψάχνοντας να βρουν από πού έρχεται το αίμα αλλά δε βρίσκουν τίποτα· και τρελαίνονται όλο και περισσότερο, ώσπου η τρέλα τους φτάνει σε ένα συγκεκριμένο σημείο. Και σ' εκείνο το σημείο αρχίζουν να τρώνε το ένα το άλλο».

Τόμας Πίντσον,
Εμφυτο ελάττωμα (2009)

Πάουλ Κλέε - Το Ξέσπασμα του Φόβου III (1939)